GLASILO DELAVCEV INDUSTRIJSKIH MONTAŽNIH PODJETIJ

GLASNIK

JULIJ 1989, ŠTEVILKA 7, LETO XXIII

IMP Glasnik izdaja Delavski svet sozda IMP – Industrijska montažna podjetja v 7.200 izvodih. Uredništvo: Ljubljana, Likozarjeva 6, telefon (061) 314-562. Glavni in odgovorni urednik je Janez Votek. Člani odbora za obveščanje IMP so: Bojan Germovšek, Mojca Ipavec, Dragica Janežič, Dušan Jovanovič, Nevenka Kavkler, Lijana Kokotec, Biserka Lazar, Marija Leskovar, Anton Maček, Lidija Močilnikar, Iztok Munih (predsednik), Joži Pipp, Marija Servatzy, Franc Šeruga, Štefan Šeruga, Primož Zupančič, Marjan Žnidaršič. Tiska Tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SRS št. 421-1-72 z dne 26. 9. 1974 je IMP Glasnik oproščen temeljnega davka od prometa proizvodov.

INKUBATOR MALIH PODJETIJ

Cios

Kratica Cios pomeni Center za investicijske in organizacijske storitve. O namenu Ciosa smo več izvedeli pri njegovem sicer še neformalnem »šefu« Savi Tataloviču.

Kot pravi, Cios ni sam sebi namen, v IMP-ju se namreč že nekaj časa pojavljajo želje strokovnjakov in tudi drugih, da bi ustanavljali nove neodvisne male organizacije. Vzrok je preprosto v tem, da ljudje v obstoječih organizacijskih oblikah nimajo možnosti za uresničitev podjetniških idej. Razen idej domačih strokovnjakov je prišlo do vzpodbud s strani neodvisnih inovatorjev in poslovnežev. Eden od razlogov je tudi v tem, da se v skupnih službah IMP-ja že nekaj časa kaže potreba in možnost ustanavljanja nekaterih služb kot samostojnih podjetij ali profitnih centrov. Namen Ciosa je, da bo ustanavljal nova podjetja in sodeloval pri usposabljanju teh podjetij za samostojno delo. Cios bo prispeval ustanovni rizični kapital in sodeloval v upravljanju teh podjetij na osnovi kapitalskega vložka. Ustanovitelj podjetja je Avtomatika, kajti sozd se zaradi omejitev, ki izhajajo iz njegovih ustanovnih aktov ne more pojaviti kot ustanovitelj. Kljub vsemu bo sozd prispeval ustanovni kapital.

Delovanje

Cios se bo ukvarjal s pripravo investicijske dokumentacije, razvojno raziskovalnimi storitvami, marketinškimi študijami, poslovno organizacijo in svetovanjem, projektiranjem informacijskih sistemov, izdelovanjem aplikacijske programske opreme, inženiringom za celovite rešitve, finančnim inženiringom in ustanavljanjem novih podjetij. Resda je predmet poslovanja izredno širok, vendar s tem ni mišljeno, da bi podjetje trajno razvijalo različne dejavnosti. Predvsem bo delovalo kot inkubator, ki bo usposabljal nova podjetja za samostojno delovanje, dokler se le ta ne bodo oblikovala kot samostojna podjetja. Razen tega ne bo podjetje delovalo le kot inkubator, pač pa tudi kot holding – kar pomeni lastninsko kontrolo podjetij, ki jih bo ustanovilo. Cios se bo formiral kot družbeno podjetje ali podjetje v družbeni lasti. Glavni cilj pri ustanavljanju novih podjetij je ustanavljanje mešanih podjetij.

Da ta zapis ne bi izvenel v prazno, je ob krajši vsebinski predstavitvi, ki ji bo sledila obsežnejša, namen tega zapisa povabiti VSE PODJETNIŠTVA ŽELJNE POSAMEZNIKE ALI SKUPINE, DA SE S SVOJIMI IDEJAMI, KAPITALOM IN ZNANJEM OBRNEJO NA CIOS, KJER JIM BODO POMAGALI PREBRODITI PORODNE PODJETNIŠKE KRČE. SKRATKA VODJA CIOSA SAVO TATALOVIČ VAM JE ŽE NA RAZPOLAGO.

jv

PINUS

Redno obratovanje

Tovarna organske sinteze je v začetku junija letos začela z rednim obratovanjem. Na osnovi lastnih razvojnih odkritij in idejnih izvedbenih rešitev je naložbo prevzel in izvedel Inženiring. Ob prevzemu posla je bilo potrebno razdelati celotno tehnično dokumentacijo, pred tem pa odpraviti pomembne tehnološke in izvedbene vrzeli, ki so bile prisotne v pilotni napravi in idejnih projektih. To delo so opravili strokovnjaki IMP-ja s sodelovanjem Pinusovih strokovnjakov.

Pri izvajanju del so sodelovale posamezne delovne organizacije iz sistema IMP. Strojni del instalacij so izvedli Montaža Maribor, elektro Eko, Alchrom, Iso in projektiva iz Maribora. Gradbeno obrtniška dela je izvajal mariborski Konstruktor. Celotna gradnja od prevzema posla do končne izvedbe je trajala le šest mesecev, poskusno obratovanje pa devet mesecev, čeprav je bilo predvideno dvanajst mesecev.

Uspešen zagon

Po koncu poskusne proizvodnje je bila 2. junija svečana predaja objekta svojemu namenu. Na ta dan so začeli v obratu organske sinteze z redno proizvodnjo. Sama svečanost je bila povezana s še enim dogodkom, svojemu namenu so namreč predali del obnovljenega gradu v Račah, ki bo služil potrebam družbenega standarda. Grad bodo obnovili v celoti. Inženiring se je tokrat ponovno dokazal. Uspešen zagon tega tehnološko zahtevnega objekta dokazuje, da je sposoben zagotoviti in izvesti tudi najbolj zahtevne tehnološke objekte. Pinus je nedvomno objekt, kjer je bila dokazana sposobnost prevzema in izvedbe projekta na funkcionalni ključ in na osnovi razvojno raziskovalnega dela Pinusovih inženirjev. Ob idejni zasnovi in preizkusih na pilotski napravi je prišla do izraza IMP-jeva vsestranska usposobljenost. Pri tem je potrebno izpostaviti delo Inženiringove enote za t.i. tehnologije in velik osebni prispevek za uspešno zaključena dela, ki so ga dali inž. Štros, inž. Unuk in inž. Lubej.

Metamorfoze

Na slovesnosti ob primopredaji objekta je razen predstavnikov vlagatelja spregovoril tudi predstavnik IMP-ja, ki je dejal: »Ob današnji slovesnosti se vam v imenu kolektiva IMP in vseh izvajalcev zahvaljujem za izkazano zaupanje pri gradnji objekta organske sinteze ter za izjemno korektno in ustvarjalno sodelovanje pri gradnji.

Zadovoljni smo, da ste za izvajalca in izvedbo del tega tehnološko izredno zahtevnega objekta organske sinteze izbrali nas. Zavedamo se, da gre za dosežek mednarodnih razsežnosti, tako po tehnološki plati, kot tudi po zahtevanih ekoloških parametrih. Na drugi strani pomeni nov objekt uresničevanje strategije inovativne družbe. Inovativnost, o kateri govorim, je izredno kratek čas od razvoja, preizkusa na pilotski napravi in končne izvedbe s poskusnim obratovanjem. Minili sta le pičli dve leti, kar pomeni dosežek na svetovni ravni. Dosežek je pomemben tudi zaradi tega, ker je dosežen z lastnim znanjem na obrobju »koncentrirane pameti« izven Ljubljane ali Maribora. Nenazadnje pa je izdelek tržno konkurenčen na svetovnem trgu. Pomembno je tudi to, da smo objekt s skupnimi močmi usposobili za redno obratovanje v dobrega pol leta. Zato kolektivu Pinusa ob tej priložnosti iskreno čestitam, še posebej vodilnim delavcem, ki so pokazali, kaj pomeni jasna razvojna vizija in skrb za lastni razvoj in skrb za dobro gospodarjenje. Želimo vam uspešno delo. Še enkrat se zahvaljujemo za izkazano zaupanje in dobro sodelovanje, kajti tudi za nas je bil ta objekt svojevrsten izziv in potrditev naših sposobnosti na še tako zahtevnih objektih, kot so kemijska tehnologija. Upam, da bomo naše skupne pozitivne izkušnje izkoristili tako doma kot v svetu.«

Na koncu je predstavnik Inženiringa predal kolektivu Pinusa priznanje – grafični list Metamorfoze- priznanje so izročili tudi inž. Baumanu in inž. Sušku.

jv

KAR TAKO!

Misli!

Mnogo let so imeli uslužbenci firme IBM na svojih delovnih mizah male napise, na katerih je bila zapisana ena sama beseda MISLI. Ustanovitelj firme IBM J. Watson je s tem hotel svoje uslužbence stalno opominjati, da so plačani zato, da MISLIJO. V RAZMISLEK: ALI ZNAMO TUDI MI MISLITI PRODUKTIVNO?

F. V.

POSLOVANJE

Terjatve so velike

Z direktorjem Panonije Emilom Zelkom sem se najprej nameraval pogovarjati o novem obratu v Moščancih, vendar sva ta pogovor odložila za naslednjo številko. Tako je beseda nanesla na gospodarjenje in likvidnostne probleme, s katerimi se Panonija srečuje že nekaj časa.

Po besedah Emila Zelka se je položaj v Panoniji glede na lansko leto le nekoliko izboljšal. Resda problema likvidnosti še niso uspeli povsem razrešiti, vendar jih ta ne bremeni tako hudo kot v drugi polovici lanskega leta. V tem trenutku imajo v Panoniji za 307 milijonov likvidnostnega primanjkljaja. Na prvi pogled je položaj sicer brezizhoden, vendar so se na drugi strani bistveno povečale tudi terjatve, ki znašajo okrog 285 milijonov dinarjev. Jasno je, da se terjatve izredno neugodno odražajo na poslovanje zaradi vrtoglave rasti inflacije. Po oceni Emila Zelka te terjatve ne bi predstavljale problema, če bi jih bilo možno revalorizirati. Žal tega ni moč uresničiti. To se seveda odraža tudi pri kratkoročnem zadolževanju.

Kako ohraniti tržni delež?

Da so terjatve zares eden od večjih problemov, ki se negativno odražajo na poslovanju Panonije, je Emil Zelko poskušal ponazoriti z nekaterimi konkretnimi podatki, ki kažejo na izboljšanje kakovosti poslovanja v Panoniji. Po podatkih, s katerimi mi je postregel, pravi, da so se zaloge v primerjavi med majem in junijem letošnjega leta zmanjšale za dobrih 11 odstotkov. Prav tako ponazarja pozitiven premik primerjava fakturirane realizacije v enoletnem obdobju od lanskega do letošnjega junija, kjer beležijo 702 odstotno indeksno rast. Zmanjšala se je tudi kratkoročna zadolženost in sicer iz 906 na 834 indeksnih točk. Indeksna rast zalog se je gibala okrog 400 odstotkov. Bistven porast beležijo le pri rasti terjatev in zalog za prej omenjeno obdobje, in to kar za 1959 indeksnih točk. Na osnovi teh podatkov, pravi Emil Zelko, je jasno, da je prišlo do nekaterih pozitivnih premikov pri poslovanju Panonije, če seveda izvzamemo terjatve. Po njegovi oceni vsi kazalci kažejo na preseganje rasti inflacije.

Ob tem je ponovno aktualno vprašanje, kako ukrepati v primeru povečanega obsega terjatev. Znašli so se pred dilemo, ali zmanjšati oziroma celo prepoloviti proizvodnjo in s tem dopustiti konkurenci, da jim odtrga njihov tržni delež, ali pa vztrajati na trgu kljub tem kaotičnim razmeram in ohraniti stike s kupci. Kot ocenjujejo v Panoniji, se kljub problemom ne bi bilo smiselno odločiti za zmanjševanje proizvodnje. Eden od razlogov je tudi v bistveno boljših obetih v tretjem četrtletju, v katerem so zagotovili delo za celoten kvartal. V tem trenutku jim primanjkuje dela za dobrih 15 dni.

Neurejene rzmere na našem trgu se po besedah Emila Zelka kažejo že pri dobaviteljih surovin. Ti se vse pogosteje odločajo za dobavljanje nenaročene surovine, zato so se odločili za pogovore s posameznimi dobavitelji in se želijo sporazumeti o drugačnih pogojih sodelovanja. V tem času se postavlja vse skupaj na glavo. Prej so dobavitelji skorajda izsiljevali ob dobavah s plačilnimi pogoji, sedaj pa so ubrali obratno pot in se skušajo blaga čimprej znebiti.

»Lohn arbeit«

V tem času so v Panoniji uspešno zaključili razgovore z nemškim Beckerjem. Uspeli so se dogovoriti, da nemški partner prevzame vse na svoja pleča, s tem da Panonija nudi svoje živo delo. Vrednost ure je 18 zahodnonemških mark. Ocenjujejo, da je to le posel, ki bo bistveno razbremenil Panonijo problemov, s katerimi se srečujejo na našem tržišču predvsem pri nabavi surovin, bremenitve zalog ipd.

J. Votek

REFERENČNA LISTA

V oporo človeku

Pred kratkim je zagledala luč sveta referenčna lista, ki jo je založil Inženiring. Gre za lično urejeno publikacijo, ki presega dosedanje okvire podobnih publikacij v IMP-ju. Skratka sodobno vsebinsko in oblikovno zasnovana publikacija, ki se v svojem mottu obrača v prvi vrsti k človeku. Nenazadnje je tak tudi njen naslov v OPORO ČLOVEKU.

V uvodu je na kratko orisana pot IMP-ja, poseben poudarek pa je dan IMP-ju kot firmi in njenim prednostim v tem času in v prihodnosti. Predstavljena je organizacija glede na dejavnosti, kar je nova kakovost tovrstnih publikacij, ki poudarja moč in sposobnosti sistema in ne njegovih delov. V poglavju o načinu izvajanja so podani pristopi in načini izvajanja, ki temeljijo na sodobnih principih vodenja.

Nedvomno najbolj zanimiv del publikacije je poglavje o področjih dejavnosti, ki na nevsiljiv, morda celo na nekoliko filozofski način poskuša predstaviti dejavnost IMP-ja skozi luč izhodiščnega motta. Vse to pa spremljajo temu ustrezne fotografije, ki spet izstopajo iz tradicionalnih okvirjev in postavljajo v ospredje človeka in njegovo dejavnost ter njegove potrebe.

V »področjih« so predstavljeni infrastrukturni, industrijski, poslovni, trgovski, turistični in zdravstveni objekti ter objekti družbenega standarda za zaščito okolja. Na koncu so predstavljeni še pomembnejši referenčni objekti.

j. v.

SERVISI

Dober servis, dober glas

V začetku junija so v Skipu organizirali dvodnevni seminar za serviserje njihovih strojev iz vse Jugoslavije. Seminarja se je udeležilo 16 serviserjev.

Kot smo izvedeli, v Skipu pripravljajo podobne seminarje vsaki dve leti. Osnovni namen seminarja je, kot je povedal vodja servisa Jože Kirer, seznaniti udeležence z novostmi na njihovih izdelkih, predvsem na bagerjih, jih informirati z njihovimi problemi in ugotoviti pomanjkljivosti, ki se pojavljajo na terenu. Razen tega na teh seminarjih vključujejo v izobraževanje nove serviserje. Letošnji je pomenil svojevrsten prelom, a ne zaradi drugačnega pristopa, ampak predvsem zaradi novosti, ki so jih predstavili na strojih. Skipovi bagerji so v zadnjem času doživeli vrsto sprememb in izboljšav, ki zahtevajo povsem drugačen pristop do servisiranja.

»Glede na spremembe, ki so jih doživeli stroji, še posebej najnovejši Bn 51, je potrebno toliko bolj temeljito seznaniti serviserje s temi novostmi. Pri novih tipih, ki so tehnološko izpopolnjeni, je potreben drugačen pristop, kot je to bilo pri starih strojih, npr. 78, 79 in 80. Mi smo jim v tem dvodnevnem seminarju poskušali predstaviti vse novosti. Seznanili smo jih z nastavitvami strojev in z njihovim vzdrževanjem. Lahko rečem, da glede na stalno izobraževanje naših serviserjev nimamo večjih težav na terenu. Prej bi dejal, da smo, vsaj kar se servisnega vzdrževanja tiče, izredno ažurni. V povprečju naš stroj stoji od okvare do njene odprave največ dva dni. Na eni strani je to zasluga dobre usposobljenosti serviserjev, na drugi pa dobra oskrba z rezervnimi deli, ki jih pretežno dostavljamo avionsko,« ocenjuje delo Skipove servisne službe vodja servisa Jože Kirer. Na vprašanje, ali se tudi njihova servisna služba (»centralni servis«) kdaj vključuje v odpravljanje napak, je povedal, da je to bolj poredko. Edino, kar sami popravljajo v servisu, so zahtevne hidravlične črpalke, ostale napake pa so sposobni serviserji odpraviti sami. Sami, kot je dejal, pokrivajo pretežni del Slovenije; razen severovzhodne, ki ga pokriva Tehnoservis iz Ptuja, in enega dela Hrvaške (okolica Zagreba in Istra). Poleg tega je njihov servis pooblaščen za servisiranje vseh strojev firme MW v Jugoslaviji.

Ilija Marinković iz Avtoservisa v Foči je že stari maček. Že deset let servisira Skipove stroje in sicer že od samega začetka delovanja servisne mreže. Izredno pohvalno se izraža o sodelovanju med njimi in Skipom. Kot pravi, je ne glede na oddaljenost oskrba z rezervnimi deli dobra. Tudi on je potrdil, da nikoli niso čakali na rezervne dele in tudi stroj ni stal več kot dva dni. V tem trenutku je na njihovem servisnem področju nekje med 35 do 40 strojev. Ravno to dobro vzdrževanje odpira nove možnosti za prodajo novih strojev. V tem času se, kot pravi, na njihovem koncu odpira eno od velikih gradbišč, zato računajo na prodajo 15 do 20 novih strojev. Po njegovi oceni ima stroj še eno prednost; namreč na njihovem področju so tereni izredno težko dostopni za veliko težko mehanizacijo. Skipov bager se je pokazal kot izredno prilagodljiv, zato je povpraševanje po njem naraslo. In če k temu dodamo še dobro vzdrževanje, potem se lahko nadejajo novim poslom, zaključuje Ilija Marinković.

Podobnega mnenja je bil tudi Mirko Žuro iz Trnovače v Sinju, ki s Skipom prav tako sodeluje že celih deset let. Pravi, da imajo s stroji dobre izkušnje, tako glede kakovosti kot tudi oskrbe z rezervnimi deli. Resda je bilo v začetku nekaj napak, tako na eni kot na drugi strani, ki pa so jih uspešno premagali. Poleg vzdrževanja se servis tudi vključuje v promocijske aktivnosti Skipa. Pred kratkim so namreč organizirali predstavitev bagerja v Vodicah, kjer so jih tudi nekaj prodali. Izredno pohvalno se je izrazil tudi o skrbi Skipa za serviserje in takšni obliki izobraževanja, kjer se sproti seznanjajo z vsemi novostmi, tako da niso nepripravljeni v kakršnikoli zagati in pri popravilih, če so ta potrebna. V naš klepet se je vključil tudi Ivan Užegar iz Tehnoservisa iz Ptuja, ki je povedal, da Skipove stroje servisirajo nekaj let in imajo prav tako dobre izkušnje. A poudaril je, da na njihovem koncu prevladujejo še zmeraj pretežno stroji starejšega tipa. Ugotavlja, da novih v severovzhodnem delu Slovenije in Hrvaške še ni. Servis je prav gotovo eno od ogledal podjetja in odraz skrbi za kupca, ki zahteva povsem enakovredno obravnavo kot ostale dejavnosti v podjetju.

Po »tehničnem delu« seminarja so se serviserji podali še na krajši potep v »alpski del dežele«.

J. VOTEK

PANONIJA

»Ekološko kmetovanje«

Kmetijski strokovnjaki, ki so donedavnega bili veliki zagovorniki intenzivnega kmetovanja – kmetovanja s pospešenim umetnim gnojenjem in zatiranjem raznoraznih škodljivcev in plevela z raznimi škropivi so se zamislili nad tovrstnim početjem. Res je sicer, da tovrstna spoznanja kljub iskušnjam v razvitem svetu prihajajo do nas z nekaj letno zamudo. Lansko jesen smo lahko slišali na posvetovanju kmetijskih strokovnjakov na Bledu že alarmno razmišljanje dr. Matije Mačka. Ta je namreč opozoril, da nekontrolirana prevelika poraba herbicidov močno ogroža zajetja pitne vode. Da ta teza ni bila postavljena »na pamet«, nam dokazuje katastrofa, ki smo ji bili priča konec junija na območju Slovenske Bistrice. Tu so zaradi vdora herbicidov v podtalnico, krajanom skoraj teden dni dovažali pitno vodo v cisternah. Skratka dozorel je čas za ukrepanje.

Kaj storiti?

Nekaj je prav gotovo res, da je težko pričakovati, da bi se kmetje in tudi družbeni sektor zaradi pomanjkanja delovne sile odpovedali uporabi teh sredstev in z »motiko« ponovno sanirali našo že tako shirano naravo. Nekaj pa se kljub vsemu da narediti. Potrebno je zmanjšati uporabo herbicidov v kmetijstvu. To je prav gotovo možno in je vsestransko učinkovito. Da je temu res tako, bomo poskušali osvetliti s primerom. V Panoniji so v okviru skupnega projekta z živinorejsko veterinarskim zavodom ob letošnji setvi koruze opravili preizkus zmanjševanja vnosa herbicidov v tla. Na klasično sejalnico za koruzo so vgradili črpalko, spredaj na traktorju pa so montirali rezervoar za škropivo. Na vsako sejalno telo so zatem montirali ozkokotno škropilno šobo širine od 25 do 30 centimetrov. Na ta način so zmanjšali uporabo herbicidov, kot nam je povedal eden od članov projektne skupine Pavel Švenda, za dobro tretjino.

Po vzniku je bil zaščitni pas ob koruzi lepo viden, na sredini med vrstami pa je bila vidna trava in plevel. To travo so uničili mehanično s »strojnim« okopavanjem iz že obstoječega Panonijinega programa – medvrstnimi frezami. Torej dve muhi na en mah. Že nekaj časa strokovnjaki ugotavljajo, da na povečanje pridelka kljub vsemu vpliva tudi »tradicionalni« način kmetovanja. Tisti, ki se spominjate dela na zemlji dobro poldrugo desetletje nazaj, veste, da je bila motika pomemben dejavnik uspešnega kmetovanja. Namreč »tradicionalni« način nikakor ni priznal mirovanja zemlje od setve do žetve. No stroka ugotavlja in ponovno poudarja te pozitivne tradicionalne vrednote in na nek način zahteva vsaj enkratno okopavanje spomladanskih poljščin in le-to še kako pozitivno vpliva na rast in razvoj rastline ne glede na sušno ali mokro obdobje. Skratka poleg vse umetne »navlake« rabi tudi zrak. Še posebej je to pomembno za že dokaj »ubito« in zbito zemljo.

Da je temu res tako, nam potrjuje vse bolj pospešena uporaba težke kmetijske mehanizacije. To nam dokazujejo tudi ugotovitve kmetijskih strokovnjakov, še posebej prej omenjenega dr. Mačka, ki ugotavlja, da so ob prodoru traktorja na naše kmetije bili dovolj za oranje že traktorji s 16 konjskimi močmi, medtem ko so danes potrebni za obdelovanje te iste njive že traktorji s 50 in več konjskimi močmi. To je spet ena od posledic enostranskega »juriša« in kampanij za čimvečjim pridelkom.

Za manj zbito zemljo

Da bi zemljo čimmanj obremenjevali z mehanizacijo, so v Panoniji naredili še en korak naprej v kombiniranju večih strojev ob enkratni uporabi. Preizkušen je bil medvrstni rahljač s klasično škropilnico. Tako je moč v enem hodu opraviti medvrstno rahljanje in medvrstno folialno dognojevanje. Dodajmo še, da so konec prejšnjega meseca preizkusili in prodali kar nekaj podrahljačev za srednje težke traktorje (60 do 70 konjskih moči).

J. Votek

IKO

ZK ni več avantgarda

V Iku se je 24. maja mudila na pogovoru s komunisti Sonja Lokar, izvršna sekretarka republiškega Cekaja, ki je članom ZK odgovarjala na nekatere dileme, ki so vznikle v osnovnih organizacijah, pa tudi v konferenci Ikove ZK, na katere so komunisti smatrali, da bi morali dobiti ustrezne odgovore. Na sestanku z Lokarjevo je dileme, ki so se nabrale za ta pogovor, posredoval direktor Ika Rudi Bukovac. V njih je bilo izpostavljeno naslednje:

– Pred revolucijo 1941 je v naši državi delovalo več strank – vsaka stranka je delovala s svojim programom.

– Leta 1941 po napadu na našo državo pa je ostala le ena stranka – to je Komunistična partija, ki je ostala zvesta svojemu ljudstvu, ljudi mobilizirala in jih popeljala v revolucijo. Na ta način je Komunistična partija prevzela odgovornost pred narodom in mu ves čas vojne ostala zvesta.

– Leta 1945 je Komunistična partija izdelala program obnove nadaljnjega razvoja v SFRJ in je tudi takrat prevzela odgovornost za realizacijo programa.

– Leta 1948, ko je Komunistična partija rekla Informbiroju:

V pogovoru s Sonjo Lokar

»Ne«, kar je pozneje večina Komunističnih partij ocenilo pozitivno, je tudi tedaj ta Komunistična partija prevzela odgovornost za usodo našega naroda.

– Leta 1950, ko zapuščamo državni socializem, uvajamo samoupravljanje, je Komunistična partija prevzela tudi odgovornost za realizacijo programa.

Zaradi vsega omenjenega se postavlja vprašanje: »Zakaj danes v teh nestabilnih pogojih gospodarjenja ZK ne izdela programa izhoda iz te situacije in ne oblikuje jasne usmeritve ter s tem odgovornosti za nadaljnji razvoj?«

– Zakaj nesoglasja med vodstvi CK republik in pokrajin?

– Do leta 1980 smo živeli v sožitju – kje so vzroki, da danes ni tako?

– Zakaj se ne uskladijo nesoglasja med vodstvi ZK republik in pokrajin za zaprtimi vrati, ker tak način razreševanja nesoglasij škoduje ugledu SFRJ in neugodno vpliva na sodelovanje v gospodarstvu tako znotraj kot zunaj.

Na ta vprašanja naj povzamemo le nekaj misli iz obširne zakladnice razmišljanj Sonje Lokarjeve:

● »Za svojo usodo nosi odgovornost vsak človek sam in je vsak tudi soodgovoren za usodo vsega človeštva.

● Ugled, ki si ga je Komunistična partija nabrala skozi dolga leta, nosi še sedaj.

● Jugoslavija se je do leta 1965 razvijala hitreje kot Japonska, kasneje pa je začela zaostajati. Krivec za zaostajanje razvoja je lahko en sam človek, ki je s svojimi kadri garantiral za stabilnost razvoja.

● ZK Jugoslavije je še vedno tista organizacija, ki lahko prepreči reformo – ni pa več tista partija, ki lahko izpelje družbo iz krize.

● V ZK Jugoslavije so bila vedno nesoglasja – odprla so se vedno tedaj, ko se je bilo treba odločiti za razvoj Jugoslavije. Težak spor je bil leta 1948, ko je vrsto komunistov šlo iz partije, marsikdo je šel v zapor. Konflikti so bili še kasneje tako z Djilasom, Rankovičem in drugimi. O konfliktih se je odločalo pod vodstvom Tita, potem pa se je pokazalo, da Tita ni več, da konflikte lahko rešujemo samo z vsemi ljudmi.

● Ni res, da smo do leta 1980 živeli v sožitju, pač pa smo živeli drug mimo drugega in se nismo spraševali, od kod naša materialna baza in do kdaj lahko tako blagostanje traja. Potem se je začelo naenkrat vse rušiti – prihajalo je do velike nezaposlenosti, do nacionalnega nesožitja, materialnega neblagostanja.

● Cilji, kaj želimo doseči, so danes za vse enaki, vsi smo za to, da naj gre razvoj naprej – razlike so v vprašanju, kako je mogoče doseči rešitev problemov.

● Kaj bomo naredili z Jugoslavijo, je slovenski način razmišljanja. Čim bolj se kriza poglablja, tem več pristašev dobiva Slovenija.

● ZK. Naš pogled na organizacijo je, da to ne bo več avantgarda. Po našem statutu je tudi mogoče razpustiti organizacijo, ideja komunizma pa ostane. Vsak človek v organizaciji je zdaj subjekt, ki dela na organizirani povezan način.

● Imamo zelo težke izredne razmere, vendar z izrednim kongresom težav ni mogoče razrešiti, ampak si bomo dodatno zakomplicirali situacijo v Jugoslaviji.

Slovenski kongres bo pred zveznim kongresom in mi se nagibamo k svoji rešitvi.«

V razpravi, ki se je potem razvila, so nekateri komunisti nanizali še nekaj dilem, ki zadevajo današnji čas, tako so se dotaknili tržnih odnosov, nacionalizma, stavk, partijskega kongresa itd.

M. P.

Standardi

Novosti in nedorečenosti »elektro« pravilnika

Konec majaje izobraževalni center organiziral posvetovanje za strokovnjake elektro stroke IMP-ja o novostih v predpisih in standardih, bolje rečeno o novem Pravilniku o tehničnih normativih za nizko napetostne električne instalacije. Več o tem pravilniku in delovanju merilne službe smo se pogovarjali z vodjem merilno zagonske službe iz Elektromonterja inž. Ivanom Opeko. Ivan Opeka je bil eden od predavateljev na seminarju, hkrati pa sodeluje pri pripravi obrazcev za tehnične prevzeme, ki bodo enotni.

Kaj pomeni nov pravilnik v praksi in kakšne so bistvene spremembe, ki jih prinaša pravilnik, glede na prej obstoječe predpise?

»Nov Pravilnik o tehničnih normativih za nizko napetostne električne instalacije je bil objavljen drugega septembra lanskega leta in je stopil v veljavo drugega marca letošnjega leta. Nov pravilnik je zamenjal šest dosedaj veljavnih pravilnikov. To pomeni na nek način poenostavitev, čeprav je v njem še vrsta nedorečenosti in celo nasprotij.

Kljub vsemu prinaša pravilnik nekaj novosti in zaostruje nekatere prej veljavne standarde. Dovoljena nevarna napetost dotika je sedaj 50 voltov namesto prej dovoljenih 65 voltov. Nov pravilnik prav tako določa krajše čase izklopov varovalnih elementov, in sicer 0,2 sekunde za napetostni nivo 380–400 voltov, 0,4 sekunde za napetostni nivo od 220–230 voltov in 5 sekund za napajalne vodnike in direktne priključke. Resda pravilnik ne obdeluje podrobno nizko napetnostnih instalacij, vendar se nanaša na dodatne YUS standarde. Za našo dejavnost, če omenim mimogrede, so najpomembnejši YUS N. B2 730, N.B2 741 idr.«

V čem pa so novosti pri pripravi projektne dokumentacije in tehničnem prevzemu objektov?

»Nov pravilnik predpisuje preverjanje s pregledom elektro instalacij in naprav. Zahteva meritve in zagonske preizkuse. Zaradi teh zahtev se je obseg del projektantov elektro instalacij in naprav ter merilno zagonske službe povečal vsaj za enkrat. Na tehničnih pregledih je poleg ostale dokumentacije sedaj obvezna dokumentacija opravljenih del. Merilno zagonski preizkusi se morajo opraviti na osnovi projektov izvedenih del. To pomeni na osnovi projektne dokumentacije, ki služi uporabi. To pa seveda zahteva od projektantov ažuriranje dokumentacije in prilagoditev dejanskemu stanju. Iz prakse vemo, da pride do pogostih sprememb dokumentacije, bodisi zaradi novih zahtev investitorja ali pa tudi zaradi usklajevanja med posameznimi instalaterji, saj vemo, da je ta dokumentacija pogosto neusklajena. K temu naj še dodam, da objekti, ki imajo gradbeno dovoljenje pred začetkom veljavnosti pravilnika, ne zapadejo pod nov pravilnik. Objekti za katere je izdano gradbeno dovoljenje po drugem marcu letošnjea leta, pa že zapadejo pod nov pravilnik in pripravo tehnične dokumentacije po tem pravilniku.«

Kako pa se sami pripravljate na izvajanje novega pravilnika?

Naša delovna organizacija se je aktivno vključila v priprave za izvajanje pravilnika. Tako naš tehnični direktor inž. Mihelčič sodeluje v posebni komisiji pri inšpekcijskih službah v Ljubljani, ki se ukvarja z regulativo standardov in oblikuje pripombe na nekatere nedorečenosti v pravilniku. Sam pa sem vključen v delo komisije, ki pripravlja enotne merilne predpise in protokole za tehnični prevzem, ki bodo enotni v republiki. Osnutek smo že pripravili. Pričakujemo, da bo predlog sprejel Republiški komite za energetiko v drugi polovici leta. Hkrati smo pripravili tudi predlog o strokovni usposobljenosti merilnih služb. Kot je znano, je bilo to področje v zadnjem času precej neurejeno. Sedaj predlagamo, da meritve lahko opravlja organizacija, ki ima ustrezno strokovno usposobljen kader. Minimalna zahteva pa je, da ima zaposlenega vsaj enega diplomiranega inženirja s strokovnim izpitom in tremi leti delovnih izkušenj.«

Ne glede na nove zahteve, ki jih pred vašo službo postavlja nov pravilnik, je bila vaša služba aktivna dosedaj. Morda bi na kratko predstavili delo vaše službe.

»Nedvomno je res, da dosedaj nismo spali. Od samega začetka delovanja službe smo strokovno rastli. Postopno smo se tudi opremljali. Lahko rečem, da v tem času razpolagamo z najsodobnejšo merilno tehniko, kar je nedvomno jamstvo za kakovostno delo. Naša naloga je, da po končanih instalacijskih delih opravimo meritve in zakonske preizkuse na objektih. Ravno sodobna oprema in kakovosten kader sta jamstvo, da lahko postavimo »piko na i« in na ta način zagotovimo obratovanje in kakovostno napajanje z energijo. V ponazoritev bom navedel le nekaj tehnološko izredno zahtevnih objektov, ki smo jih v zadnjem času spravili v pogon, npr. Papirnica Količevo, Titan Kamnik idr.«

V svojem odgovoru ste večkrat omenili opremo, ki je pretežno računalniška. Verjetno same naprave niso dovolj; čigava je programska oprema?

»Ravno pri programski opremi je prišla do izraza strokovnost celotne ekipe, saj je rezultat lastnega znanja. Če bi programsko opremo kupili, bi nas to stalo vsaj desetkrat več. Sicer pa so vse naprave, s katerimi razpolagamo, mobilne. Poleg tega imamo še laboratorij za meritve in testiranje transformatorskih olj. Naše področje delovanja obsega meritve in zagone do napetosti 35 kilo voltov. Opravljamo meritve na nizko napetostnih instalacijah, strelovodnih napravah, transformatorskih postajah in kompenzacijskih napravah. Tu je še zagon tehnologij.«

Omenili ste meritve kakovosti električne energije. To pomeni, da posegate tudi izven potreb vaše delovne organizacije.

»Vsekakor. Vse več je zunanjih naročil, poleg tega se vse bolj uveljavlja svetovalni pristop k investitorjem. Za konec naj še naše delo ponazorim z nekaj podatki. Pretežni del časa smo na terenu – okrog 73 odstotkov, ostalo odpade na dopuste in vzdrževanje naprav.«

J. Votek

AVTOMATIZACIJA

AVTOMATIZACIJA NAPRAV IN TEHNOLOŠKIH POSTOPKOV

Energetska kriza je kot neskladje raznih dejavnikov že splahnela, zato podpora nekonvencionalnim programom usiha. Tu so se streznili že vsi. Glavna gonilna sila postaja prestrukturiranje, ki ustvarja možnosti za inovacijsko nujo. Dežele, ki svoj razvoj temeljijo na intenzivni rabi energije in surovin, ostajajo v podrejenem položaju.

Energija ne bo nikoli cenejša, dražja pa tudi ne, zato pa se povečujejo možnosti natančnega merjenja, zbiranja podatkov, nadzora in upravljanja. Očitno gre za preobrat, torej prihodnost ni v energetskem izobilju, temveč v dobri energetski oskrbljenosti in njenem natančnem nadzoru in upravljanju. Nadzor je postal že manj pomemben zaradi svojega tehničnega nivoja, bolj pa postaja pomembno upravljanje.

Izpopolnitev meritev in nadzora ne prinese veliko; pa če tudi vse analogne regulatorje zamenjamo z digitalnimi, največ prinese povečevanje učinkovitosti, ki jo lahko dosežemo z izboljšavo procesa in z izboljšavo upravljanja oz. avtomatizacije.

Iz notranje energije goriva je potrebno pridobiti čim več koristne energije. Veliko je procesov, ki dovajajo toploto pri previsokih temperaturah, kjer prevelike temperaturne razlike povzročajo pri prehodu toplote energetske izgube. Veliko je procesov, kjer na sam proces vpliva vse preveč procesnih spremenljivk, celo nepotrebnih, itd. Proizvodnja oz. pretvorba toplote v kotlih je neracionalna, boljša je v toplarnah in diesel motorjih, itd.

Uspešna avtomatizacija ni naključje, temveč mora biti tako načrtovana, da je prilagojena in usklajena s procesom, in da v povratni zvezi že pri projektiranju vpliva na spremembo procesa. Avtomatizacijski problemi nastajajo v procesu in zanj mora biti avtomatizacija načrtovana.

Procesi sušenja tobaka

Vse sušilne naprave danes pretežno delujejo na principih masnega in energetskega prehoda med sušilnim zrakom in sušenim produktom. Zelo razširjen način je s prisilno cirkulacijo zraka skozi sušilni produkt in to v posebni komori. Sušilni efekt je v splošnem odvisen od začetne temperature in vlažnosti sušenja produkta, količine pretočnega zraka, dolžine poti zračnega toka skozi sušilni produkt in minevajočega časa od začetka procesa sušenja.

Klasične metode sušenega tobaka zahtevajo vnaprej določene programe vzdrževanja temperature in relativne vlažnosti med različnimi fazami sušenja. Taki programi često ne zagotavljajo optimalnih sušilnih pogojev.

Inovacija v procesu sušenja je povsem nov adiabatični proces sušenja, metoda, kjer si tobak lahko poišče sam svoj lastni optimalni sušilni program. Pri tej metodi so se pokazale naslednje prednosti:

- spoznano je bilo, da je temperatura točke rosišča lahko pomembna procesna spremenljivka pri avtomatizaciji procesa sušenja (spominjam se predstavnikov tobačnega inštituta iz Zagreba, ko so predlagali tipalo relativne vlažnosti), ki ni zamenljiva z relativno vlažnostjo, kar je popolnoma spremenilo proces sušenja tobaka,
- temperaturni padec zraka pri prehodu skozi tobak je postal primerna procesna spremenljivka ne le v eni, temveč v vseh fazah procesa sušenja,
- samoregulacija procesa je pomembna, namreč če ima tobak na začetku višjo vlažnost, bo adiabatični hladilni efekt sušilnega zraka znižal temperaturo, kar je željeno, in obratno,
- pomembna je izključitev vpliva temperature okolice na proces sušenja posebno v severnih krajih in posebno ponoči, saj se tedaj absolutna vlažnost sušilnega zraka zniža skupaj s povečano močjo grelnika sušenja, kar lahko prehitro posuši tobak pri klasičnih metodah sušenja,
- temperaturni gradient po višini je boljši,
- problemov kondenzacije v bližini vpihovanja sušilnega zraka ni več,
- privarčevana energija ni edini cilj inovacije, saj se metoda uporablja tako pri direktnem kot tudi indirektnem sušenju.

Adiabatični proces sušenja tobaka

Za adiabatični sušilni proces, ki je danes že poznan in tudi v svetu zaščiten, je značilno:

- samo tri procesne veličine je potrebno vzdrževati na določeni vrednosti,
- vključevanje časovnega vodenja je minimalno,
- potreba po navzočnosti človeka je zmanjšana,
- čuti se potreba po majhnem grafičnem displeju, v smislu opazovanja zgodovine in trendov v nelinearnem smislu,
- čuti se potreba po javljanju hitrosti spreminjanja predvsem dvigovanja povprečne temperature sušilnice,
- energija se lahko porablja tudi v praznem teku, ko je proces v mirovanju,
- informacije iz procesa so analogne,
- polnjenje tobaka v sušilnico je nekontinualno,
- izkoriščenost sušilnice tekom celega leta je zelo, zelo majhna,
- dodatni uporabnosti kriteriji za sušilnico niso določeni,
- odvisnost nastavitev željenih vrednosti avtomatizacije od pretočne količine sušilnega zraka še vedno obstaja,
- določene izvajalne veličine so omejene v smislu rezerve oz. dodatnih procesnih zahtev (potreba po kisiku za zgorevanje),
- zaradi nadtlačnih žaluzij, vključenih v proces, odpade ena izvajalna veličina,
- količina svežega sušilnega zraka ni merjena in bi jo bilo mogoče meriti,
- količina izparjene vode ni merjena in bi jo bilo mogoče meriti,
- barva tobačnih listov ni merjena in bi jo bilo mogoče meriti,
- količina vode za vlaženje ni merjena in ne alarmirana, če jo zmanjka in bi jo bilo možno meriti.

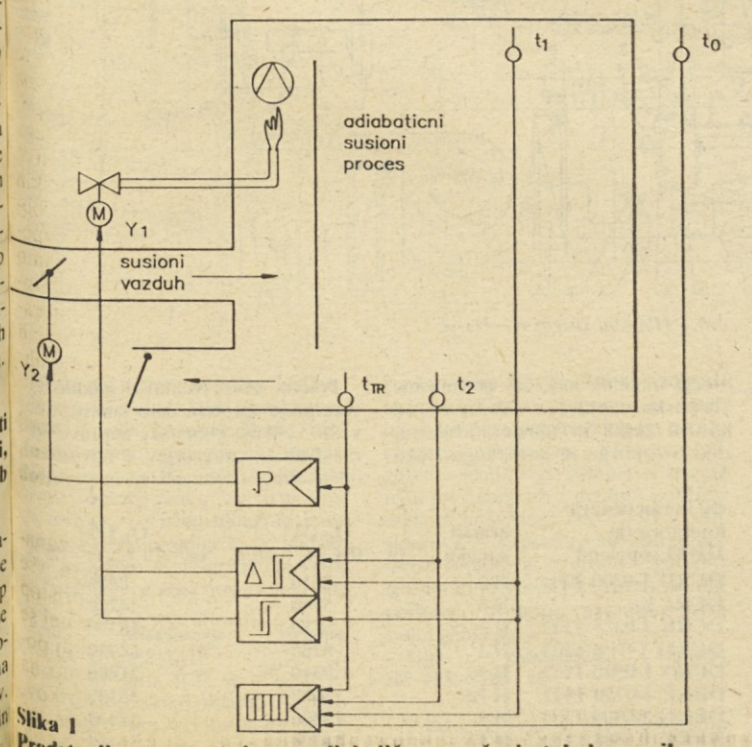

Slika 1
Predstavlja procesno shemo adiabaličnega sušenja tobaka s prikazanim analognim avtomatizacijskim sistemom IMP SISTEM 400.

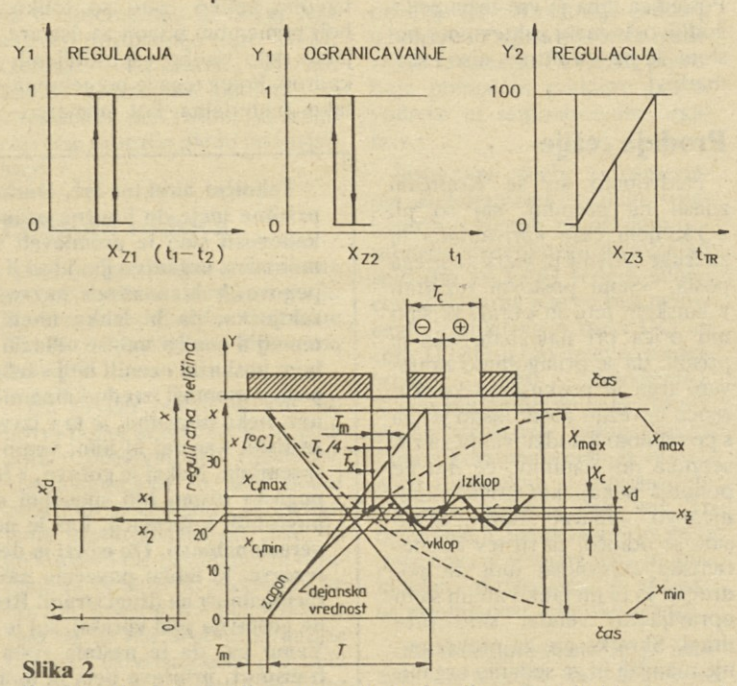

Slika 2
Predstavlja delovne diagrame avtomatizacije, s katerimi je delovanje kakršnekoli avtomatizacije, analogne ali digitalne, dovolj popisano. Prikazan je tudi potek procesne veličine pri nezvezni avtomatizaciji.

Ocene regulabilnosti procesa in OFF-line optimizacija

Prostorski regulacijski objekt s procesno spremenljivko kot razliko temperatur ni težaven za regulacijo.

Ocenjujemo:

- časovna konstanta objekta T = 15 min.,
- časovni zadržek objekta Tm = 3 min.,
- stopnja inertnosti je majhna I = Tm/T = 0,2,
- največja razlika pred in za reguliranim elementom x max = 30°C,
- faktor oblike A/V = 4,
- ojačanje objekta Ko = ? : optimirati (manjši od 1),
- regulacijsko področje Xmax = x max . Ko,
- preklopna diferenca xd = ? : optimirati,
- ciklična amplituda Xc = xd . (1–I) + Xmax : optimirati.

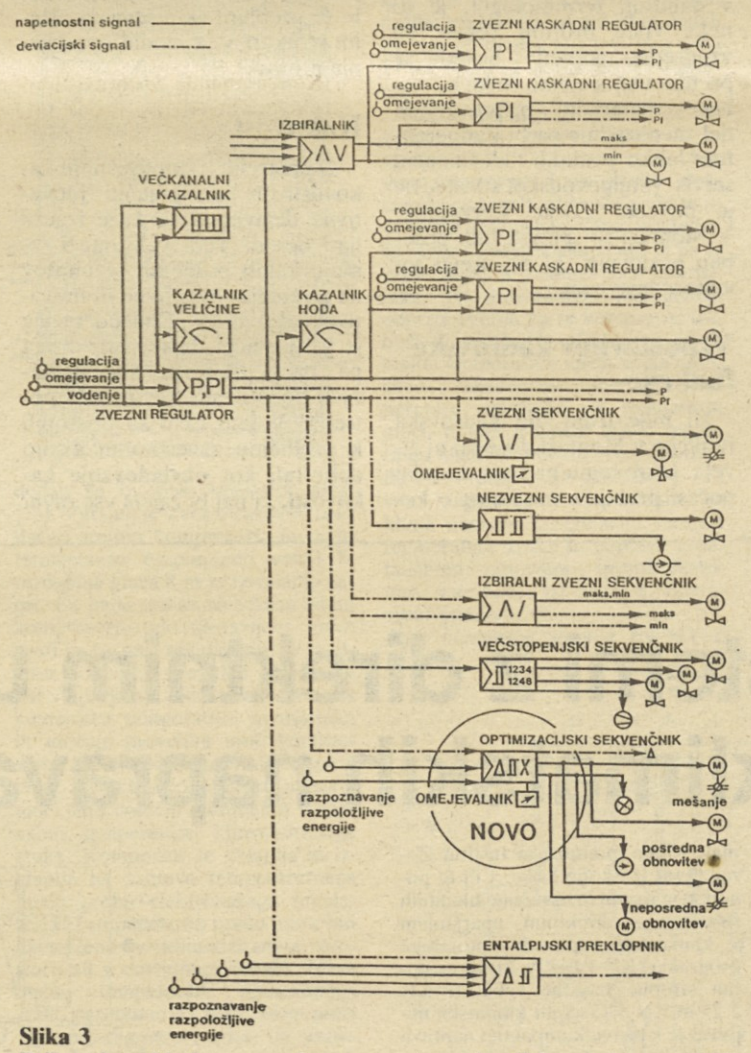

Slika 3
Prikazuje arhitekturo analognega avtomatizacijskega sistema IMP SISTEM 400. Le-ta vsebuje več zveznih in nezveznih elementov, ki omogočajo enostavno in sistematično praktično neskončno število rešitev avtomatizacijskih problemov v kvalitativnem smislu. Arhitektura sistema bazira na ločenem regulacijskem signalu (2 – 10 V) in na ločenem deviacijskem signalu y (5V).

- količina izparjene vode za vlaženje tipala temperature točke rosišča, itd.,

- **elementi za distribucijo zraka:** s stališča čim bolj enakomerne porazdelitve zraka, kar je odvisno tudi od vrste ventilatorja, lahko uporabimo ali perforiran strop ali popoln ali le delen kanalski razvod. Želimo čim bolj enakomeren tok zraka na vseh mestih sušilnice, kar je odločujoče.

DRAGO GOLI

Ocenjujemo:

- časovna konstanta objekta T = 15 min.,
- časovni zadržek objekta Tm = 3 min.,
- stopnja inertnosti je majhna I = 0,2,
- regulcijsko področje Xmax = (t1 – t0) max = 70st.C,
- zančno ojačenje Kzo = 5,
- proporcionalno področje Xp = Xmax / Kzo = 70 /5 = 4st.C,
- regulacijski faktor R = 1/(1+5) = 0,17,
- največji proporcionalni odstotek Oss = R. t0 = 0,17 .30 = 5,1stC : zadostuje P struktura,
- časovna konstanta povratne zveze = ? : optimirati.

Tehnične in ekonomske ocene procesa

Ocena procesa s tehničnega in ekonomskega stališča je potrebna vedno ali ob novi investiciji ali rekonstrukciji. Tu je jasno, da je energetska analiza koristna, a ne more nadomestiti ekonomsko analizo, kjer je potrebno v primeru sušenja upoštevati:

- stroške goriva,
- stroške električnega dela,
- stroške človeka,
- stroške kapitala,
- stroške vzdrževanja, itd.

Pomembno je, da stroški sušenja vsebujejo:

- fiksne stroške,
- variabilne stroške.

Fiksni stroški so neodvisni od sušene količine. Ko je izbrana velikost sušilnice, njen volumen ne vpliva več na razvrednotenje denarja, na obresti, takse, dajatve, itd.

Variabilni stroški so stroški goriva, laboratorijev, elektrike, itd. in se spreminjajo direktno s sušeno količino.

Skupni stroški sušenja so zato odvisni od sušene količine, inženirskega dezigna sušilnice, cen goriva in naprav, itd.

Investicija je po fazi ocenjevanja funkcijskih značilnosti naslednja zelo pomembna postavka. Sušilnice namreč imajo majhno stopnjo izkoriščenosti tekom celega leta, tako da so stroški lastništva na enoto sušenega produkta v veliko primerih občutno večji od stroškov energije med sušenjem.

Glede na to, da je praktično vsaka sušilnica sestavljena iz ventilatorja,
grelnika,
avtomatike,
elementov za distribucijo zraka in
neke vrste skladišča
lahko z veliko gotovostjo zaključimo:

- **ventilator:** izkoristek ventilatorja je manj pomemben od stroškov. Ventilator mora dobavljati določeno količino zraka proti tornim in dinamičnim tlačnim izgubam v sušilnici. Uporabljajo se vse vrste ventilatorjev; za nižje tlake predvsem aksialni ventilatorji, ki ne dajejo najboljših oblik zračnega toka; za nižje zahtevane šume oz. zvočne nivoje pa centrifugalni ventilatorji z nazaj zakrivljenimi lopaticami.

- **grelnik sušilnega zraka:** ker ni požarne nevarnosti (pri sušenju sena je), in ker kvaliteta sušilnega zraka ne vpliva bistveno na sušenje, povzroča najmanj zaradi stroškov direktno sušenje, torej brez toplotnega prenosnika dimni plini – sušilni zrak.

Uporabljajo se goriva od naravnega plina, utekočinjenega plina, čistih olj, celo elektrika, odpadki, materiali biomase, sonce, itd. Pomembni so vsi tisti načini, ki ne povečujejo bistveno investicijskih stroškov. Sončna energija je, npr. zelo poceni, toda investicijska cena jo je že od leta 1980 postavila pod vprašaj. Za dodatne rekuperativne naprave ni podatkov.

- **avtomatika:** avtomatiko moramo predvsem ocenjevati s stališča varnosti in zanesljivosti delovanja in kvalitete proizvoda sušilnice. Poleg temperature in vlažnostne regulacije morajo biti vse ogrevalne naprave opremljene z varnostno avtomatiko, morajo ustaviti napravo, če ugasne pilot plamen, če se pregreje grelnik, če so sušilne temperature previsoke, če izpade ventilator, če preteče nek največji določen čas, če zmanjka vode za vlaženje tipala temperature točke rosišča, itd.,

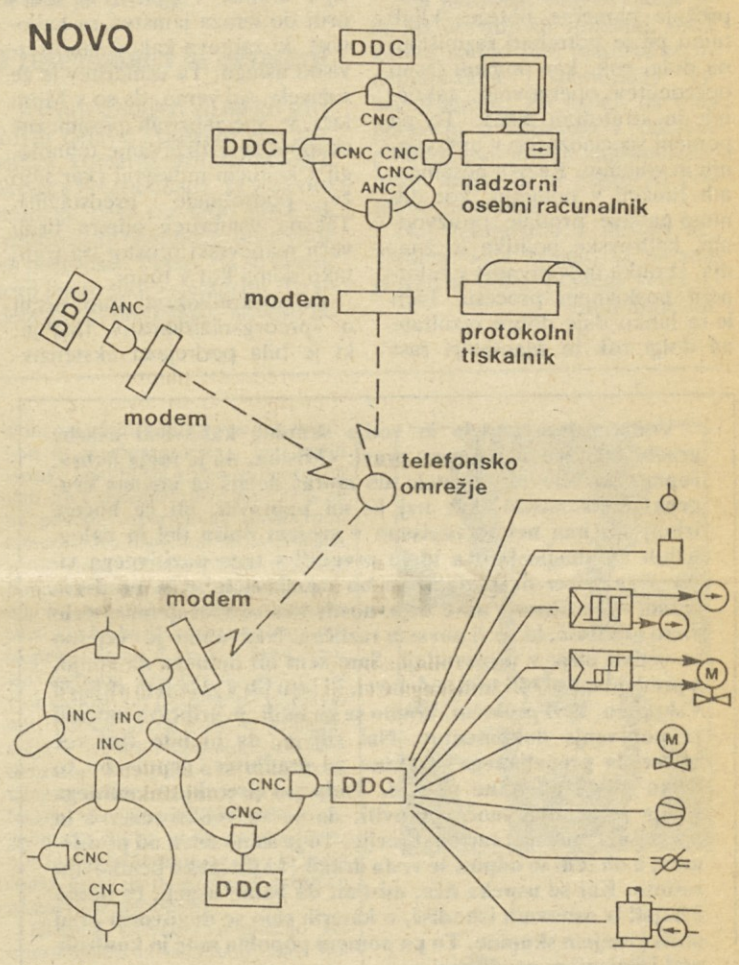

Slika 4
Prikazuje arhitekturo digitalnega porazdeljenega avtomatizacijskega sistema IMP CARDING, ki temelji na DDC, podpostajah na krožni komunikacijski mreži in mrežnih računalnikih ter na nadzornih osebnih računalnikih. Programska oprema ima tehniko oken, omogoča barvno grafiko in žive oblike ter simulacijo.

MONTAŽA KOPER

RAZVOJ, INOVATIVNOST IN KAKOVOST

Inovativnost je eden od predpogojev za »profitnost«, zato ni naključje, da ga uspešni manegerji postavljajo v ospredje. Kako je s tem v IMP-ju, poskušamo postopoma osvetliti. Razmišljanja in tudi akcije Zorka Cerkvenika, direktorja koprske Montaže, so za žurnalista zmeraj svojevrsten izziv. Zorko Cerkvenik s »svojo ekipo« postopoma uvaja nove prijeme, ki počasi preusmerjajo Montažo iz tipično montažerske firme na višjo kakovostno raven, kjer znanje počasi dobiva svojo veljavo:

Inflacija in razvoj

V Montaži so se trdno odločili, da postavijo razvoj na noge. V ta namen so zaposlili tudi ustrezne kadre in okvirno na osnovi raziskave trga definirali njegove naloge. Vendar, kot pravi Zorko Cerkvenik, je človek tu v dilemi, ki jo je pri sebi že razčistil, ali je smiselno iti po neki poti negotovosti, ki pa je navidezna. Namreč, če gledamo skozi luč sedanjega položaja v našem gospodarstvu, ne glede na uveljavljanje – vsaj deklerativno – trga, je poteza nesmiselna. Ob galopirajoči inflaciji je »najučinkovitejša« rešitev razmišljanje na kratki rok. To pa pomeni zagotavljanje finančnega uspeha. Dolgoročno pa je to le samomor. »Resda inflacija preprečuje pametne poteze, kljub temu pa je potrebno razmišljati na dolgi rok, kar pomeni jasno opredelitev operativnih, taktičnih in strateških ciljev. To pa pomeni specializacijo v upravljanju in vodenju. Razvoj posameznih funkcij v podjetju; kot denimo nabave, prodaje, proizvodnje, kadrovske politike in znanja, skratka inovativnost v celotnem poslovnem procesu, kajti le-ta lahko daje dobre rezultate na dolgi rok in zagotavlja rast podjetja. Ne glede na prej omenjeni položaj, je zato nujno vlagati v razvoj akumulativnejših dejavnosti,« pravi Zorko Cerkvenik. V tej smeri so v Montaži zastavili tudi svojo strategijo.

Podjetna usmeritev

Osnovni poudarek je dan razvoju akumulativnejših dejavnosti znotraj obstoječe montažne dejavnosti. Do večjega poudarka mora priti znanje, s katerim razpolagajo nasproti konkurenci. Ena od teh je projektiranje, druga pa je usmeritev v proizvodnjo ali polproizvodnjo. Vse to zahteva višjo kakovostno raven trženja. Na eni strani je nujno ponujati celovito uslugo, ki se konča s položeno instalacijo, ampak v prvi vrsti mora priti do izraza jamstvo za kakovost, ki zahteva kakovostno servisno uslugo. Ta usmeritev je že zaživela, saj vemo, da so v Montaži že specializirali posamezne skupine za vzdrževanje tehnologij v kemični industriji (kar smo že podrobneje predstavili). Takšna usmeritev odpira firmi večji manevrski prostor na trgu, tako doma kot v tujini.

Že ničkolikokrat smo pisali o »preorganiziranosti« IMP-ja, ki je bila podrejena ekstenzivnemu modelu rasti v preteklem desetletju, kjer je prevladovala kvantiteta namesto kvalitete. Posledica tega je vse težja prilagodljivost »manj zahtevnim« poslom, ki pa »profitno« niso zanemarljivi.

Prodaja režije

Nedvomno so se Koprčani znašli na prepihu, saj so jih v zadnjem času »privatniki« in zadruge izrivali iz marsikaterega posla. »Sami poslovni rezultati v lanskem letu in obrat, ki smo mu priča pri naložbah, nas je prisilil, da se prilagodimo zahtevam trga in poskušamo konkurenco navezati nase. Jasno je, da s povabilom k sodelovanju za zasebnika nisi zanimiv, če mu ne ponudiš nekaj, kar poveča tudi njegovo »udarno moč«. Zato smo se odločili za širitev kooperantske dejavnosti tudi na področja, ki bi jih lahko ali jih sami opravljamo, vendar smo predragi. Skratka gre za prevzemanje manjših in za sedanjo organiziranost nezanimivih del. Naš cilj je pridobiti taka dela in vnovčiti našo režijo. Povedati moram, da smo nekaj takih del že opravili in to uspešno. Mislim, da se s takšnim pristopom lahko uveljavimo. V ponazoritev bom poskušal primerjati zadrugo in nas. Znano je, da so zadruge dokaj ohlapne in raznotere, skratka nespecializirane, ki zagotavljajo zasebniku zgolj »papirnato« strokovno zaledje, da mu zagotovijo formalne pogoje za pridobitev določenih del. Medtem, ko jim mi lahko ponudimo dejansko strokovno pomoč in dajemo strokovno jamstvo za opravljeno delo. V ta namen smo že organizirali poseben oddelek, ki pridobiva taka dela. Če se izrazim v današnji terminologiji, je to neke vrste profitni center ali vzporedno podjetje. Seveda se pri tem vključujemo širše; od nabave materiala, pripravljalnih del, nenazadnje pa bi kooperantom lahko ponudili tudi finančni servis (knjigovodske storitve).« je povedal Zorko Cerkvenik. V Montaži so sprejeli tudi poseben poslovnik, ki bo urejal tovrstno dejavnost.

Vzpostavitev kadrovske funkcije

Ni moč trditi, da kadrovska funkcija v Montaži dosedaj ni živela, kljub temu pa se je dosedaj počasi prebijala miselnost o kadrovski krepitvi. Po oceni Zorka Cerkvenika je pomanjkanje strokovnih kadrov v primorski regiji izredno veliko, zato so toliko bolj pomembni pogoji za ustvarjalno delo visoko usposobljenih kadrov. Poleg tega je pomembna tako materialna kot nematerialna stimulacija, da pridobljen kader ostane v »hiši« in se poosebi z dejavnostjo firme.

Prav tako je pomembna tudi stimulacija dobrih delavcev na nižji ravni. Poskus dela na akord jim je uspel, nerazrešen je ostal le še problem vključevanja ostalih struktur v ta model opravljanja poslov.

Kakovost

O pristopih k izboljševanju kakovosti in spodbujanju inovativne dejavnosti ne kaže izgubljati besed. Tudi v Montaži nimajo kakih posebnih rezultatov na področju inventivne in inovativne dejavnosti. Ena od razlag je v specifični dejavnosti, druga pa, da ji preprosto niso namenjali pozornosti, ker ni bilo potrebe. V tem času so pristopili k problemu zavestno in akcijo definirali kot **obvladovanje kakovosti,** ki naj bi zajela vse ravni firme. Po oceni vodilnih v Montaži so v kakovostnem delu velike rezerve, ki ne zahtevajo nobenih vlaganj. Nekakovostno delo lahko le pomeni izreden strošek. Tudi na tem področju imajo zastavljen program. Koordinator akcije je strokovni svet – kolegij delovne organizacije – in vodje posameznih projektov za obvladovanje kakovosti. V tem trenutku so oblikovali sedem skupin za obvladovanje kakovosti, in sicer: za področje razvoja, pogodb, zalog, izobraževanje monterjev, oskrbe gradbišč, obračuna in sistema nagrajevanja. Osnovna značilnost teh skupin je, da obsegajo vse ravni delovne organizacije, skratka gre za uveljavljanje horizontalnega modela vodenja, ki presega dosedanji tayloristični model in poskuša razbiti togo piramido in nepovezanost posameznih služb.

Odpraviti »dremanje« IMP-ja

»Ob tem razpredanju seveda ni moč mimo reorganizacije IMP- ja,« pravi Zorko Cerkvenik in nadaljuje: »Jasno je, da potrebujemo spremembo kot spodbudo k odpravi **dremanja** sozda in njegovih delov. V prvi vrsti je ponovno treba vzpostaviti zaupanje v ljudi. Žal smo dosedaj bolj zaupali v institucije, nismo pa gradili zaupanja v ljudi. Poenostavljeno rečeno, nismo gradili osebnosti. Pri reorganizaciji je nujno postaviti v ospredje kadre, znanje in razvoj. To je predpogoj za uspešnost na trgu in v ustvarjanju dobička, ob tem pa bi kapital dobil svojo moč.

Moja ocena je, da z reorganizacijo ne smemo prehitevati. Zakaj? Menim, da gre za **velike spremembe,** ki se jih ne da »prežvečiti« v nekaj mesecih. Takšne spremembe zahtevajo čas, kar nekaj let. Osnovno je, da se je potrebno ozreti navzven in videti, kaj imajo v tujini. Morda je vprašljivo ravno to, da se za vse odločamo »na svoj način«. Morda bi bilo bolje sprejeti nekaj tujega, in ko to prežvečimo, le-to dogradimo še s svojim.

Nujna je **filozofija,** ki mora temeljiti na ciljih, ti pa morajo odražati povezovalne dejavnike, če ti seveda obstojajo. Nesmisel se mi zdi vnaprej predpisovati povezovalne relacije, ki jih pozneje ne bomo uresničili. Povezovanje nam mora prinesti prednosti in večjo UČINKOVITOST nasproti konkurenci. Centralistična organizacija, ki je predlagana v matičnem podjetju z okrog 550 zaposlenimi ljudmi, se mi zdi prevelik aparat, ki ga bo silno težko obvladovati in voditi, zato je tej organizaciji nujno postaviti tržne temelje. Preprosto je potrebno imeti to, kar potrebujemo v organizacijah, in kar smo pripravljeni plačati. Zdi se mi, da se je potrebno zavedati svetovnega trenda, prihajajo namreč **ČASI MALIH FIRM IN VELIKIH LJUDI!«**

Javnost

Javnost je problem, ki ga Zorko Cerkvenik izpostavlja skorajda na vsakem koraku in tudi tokrat ga ni zaobšel. Pravi, da je informacij o naših ciljih, dosežkih in sposobnostih premalo, če pa jih je že kaj, je to na izredno nizki ravni in je že preživeto. Potrebno bi bilo poslovno uspešnost povečati tudi z izkoriščanjem pozitivnega javnega mnenja. Ocenjuje, da ne poznamo prijemov, s katerimi bi lahko izkoristili moč medijev tudi na področju naložbene dejavnosti in le-te izkoristili za graditev imagea firme.

J. VOTEK

Tehnični direktor inž. Darko Behek meni: »Nekaj časa od prvotne ideje do končne ustanovitve skupin za obvladovanje kakovosti smo le premlevali samo idejo. Mi smo specifična montažna organizacija, ki so ji tovrstni prijemi tuji. Vendar po pogovorih in analizah na vodstveni ravni smo le prišli do zaključka, da bi lahko imeli od akcije izredne koristi. Po temeljiti analizi smo se odločili za sedem skupin. To dejavnost bom poskušal oceniti bolj s tehničnega vidika. Znano je, da so posli v montaži izredno dinamični in raznovrstni. Če vzameva, npr. neko pogodbo, je ta v izvajalskem smislu le en grob okvir za tisto, kar naj bi bilo, vemo pa, da se vse to izredno hitro spreminja. Nekaj je gotovo, s togo organiziranostjo vsega tega pogosto nismo bili sposobni slediti, ker ni bilo učinkovitih povratnih informacij, kar je povzročalo in še povzroča vrsto neracionalnosti. Ob oživitvi in delovanju teh skupin vidim velike rezerve, ki lahko povečajo našo učinkovitost na eni strani in racionalnost na drugi strani. Resda se problem končne izvedbe ne postavlja pod vprašaj, saj je to v bistvu najmanjši problem. Vemo pa, da je nastala vrsta problemov že prej. Vzemiva transport, pripravo dela in polizdelkov, nabavo materialov in še bi lahko našteval. No v tem času so skupine že začele z delom in na nek način so si poskušale izdelati metode, ki naj bi bile jamstvo za izboljšanje kakovosti. Ob tem je potrebno povedati, da skupine ne predstavljajo nekega vzporednega ali celo opozicijskega dejavnika. Ob njihovem formiranju smo jim dali polno moč in seveda odgovornost, da svoje ideje in zamisli izpeljejo in poskušajo v razreševanje zajeti čimveč problemov.

Zastavili ste še vprašanje množične inovativne dejavnosti. Ni mogoče reči, da tega ni bilo, vendar tega ni nihče intenzivno spremljal. Z oživitvijo tega načina dela so odprte vse možnosti tako v materialnem kot nematerialnem smislu tudi za tovrstno aktivnost.«

Vodja priprave dela in vodja skupine kakovosti oskrbe gradbišč Graciani Križman pravi: »Mislim, da je ideja dobra, čeprav ima človek občutek, da moraš delati za nekoga drugega, kajti vse to, kar naj bi mi popravili, ali če hočete izboljšali, ima nekdo zapisano v svojem opisu del in nalog. Kljub vsemu poskusiva idejo osvetliti s tega pozitivnega vidika. Jaz sicer ocenjujem, da bo izpeljava težavna predvem zaradi specifičnosti naše dejavnosti, ker se srečujemo s celo vrsto gradbišč, ki so si povsem različna. Nedvomno je verjetno to veliko lažje v proizvodnji. Sam sem bil določen za vodjo, a predvideni so bili tudi sodelavci, ki sem jih v glavnem vključil v skupino. Prvi problem, ki smo se ga lotili, je priprava navodil za potovanje dokumentov. Naš cilj je, da bi bilo čim več materiala prepeljanega direktno na gradbišče, čeprav bo to težko glede na tržne pogoje. Toda po preseku trenutnega stanja je že zdaj moč ugotoviti, da so tu velike rezerve in precejšnja možnost racionalizacije. To je samo eden od problemov, a ob tem se odpira še vrsta drugih, ki jih lahko učinkovito rešimo. Kar se uspeha tiče, mislim, da bomo uspeli, če bomo izhajali iz osnovnih izhodišč, o katerih smo se dogovorili pred oblikovanjem skupine. To pa pomeni popolna moč in kontrola nad izvajanjem predlogov.«

KLIMAT

Hladilni sistemi z direktnim uparjanjem v klimatskih napravah

V letu 1985 se je IMP prvič resneje lotil raziskovalno razvojnega področja hlajenja zraka v sistemih z direktno ekspanzijo hladilnih sredstev – freonov (predvsem R 22). V obdobju od 1985–1987 je IMP (DO Klimat in DO Klima montaža) v sodelovanju z Inštitutom Zoran Rant iz Škofje Loke delal na raziskovalno-razvojnem projektu »klima omare«. Rezultat tega je bila vrsta klima omar za hlajenje zraka. V klima omari so združene naslednje funkcije, transport, hlajenje, gretje, vlaženje, sušenje in filtracija zraka. Namenjene so predvsem za hlajenje prostorov, v katerih se dnevna toplotna obremenitev kot funkcija časa ne spreminja v znatni meri (računski centri, telefonska centrala, deloma komfortna klimatizacija).

Zahtevane parametre zraka v prostoru dosežemo s stopenjsko regulacijo vklapljanja hladilnih kompresorjev, vlažilnika in električnih grelnikov. Značilnost omenjene vrste klima omar je modulna gradnja (hladilne moči od 10 do 60 kW), možnost izbire smeri vpiha zraka (navzgor, navzdol) in štiri različne izvedbe odvoda kondenzacijske toplote. Posebnost pa je izvedba klima omare z varčevalnim sistemom, kjer se hladilna zmogljivost glikolnega sistema zvezno prilagaja temperaturi okoliškega zraka in pa toplotni obremenitvi prostora dokler to dopušča nizka temperatura okolice. V tem času je bila izvedena kompletna zasnova, dimenzioniranje, konstrukcijska, tehnološka dokumentacija, ustrezna tehnična, prospektna dokumentacija, pridobljeni so bili zahtevani atesti. Zelo pomembno je še, da je bil na osnovi izbire sistema in dimenzioniranja izdelan simulacijski matematični model delovanja naprave, ki je bil nato verificiran in korigiran z zahtevnimi meritvami hladilne moči po mednarodnih standardih.

Na osnovi tako izdelanega simulacijskega modela so bili izdelani kompletni nomogrami na izbiro. Ti nomogrami pa so služili za izdelavo zahtevnega programa za izbor klima omar na osebnem računalniku PC IBM, ki je bil v obliki diskete z navodili za uporabo posredovan projektantom.

Po mojem mnenju je bil projekt razvoja klima omar dobro pripravljen in izveden, kar dokazuje tudi prodaja tega izdelka. Seveda so se in se še pojavljajo določene težave, ki pa so predvsem problem organiziranja, odnosov udeležencih in vodenja projekta. Glede na to, da je izdelek v obdobju rasti na trgu in še ni dosegel zrelosti oziroma umiranja, je potrebno še nadalje razvojno in marketinško intenzivno delati na tem področju.

Projekt razvoja klima omar je bil osnova za nov projekt razvoja hladilnega sistema, z direktnim uparjanjem v klimatskih napravah v split izvedbi. V ta namen sta bili podpisani pogodbi št. 2/88 in št. 3/89, ki vključujeta pogodbene stranke Klimat, Klima montažo in Inštitut Zoran Rant iz Škofje Loke. Cilj te pogodbe je razvoj in osvajanje hladilnih sistemov z direktnim uparjanjem v klimatskih napravah obtoječega programa (KN 1.6–KN 40) in v enotah stropne izvedbe velikosti KN 2.25 in KN 3.15. Split klimatska naprava je v bistvu kompaktna naprava – razdeljena v dva dela in sicer na kondenzatorsko kompresorsko enoto in uparjalniško enoto. Kondenzatorsko enoto običajno sestavljajo: kondenzator, kompresor, ventilator kondenzatorja (v primeru, da je kondenzator hlajen z zrakom) z motorjem, zbiralnik tekočine, visokotlačno in nizkotlačno zaščitno stikalo in stikalna omarica. Uparjalniško enoto pa sestavljajo uparjalnik s termostatskim ekspanzijskim ventilom, ventilator s pogonom, filter zraka, grelnik, vlažilnik... Povezava obeh delov hladilnega kroga pa je izvedena z bakrenimi cevmi, ki so po navadi opremljene s samozapornimi sklopkami. Z uporabo samozapornih sklopk je možna povezava obeh enot na objektu brez specialnega orodja in hladilno tehničnega znanja. Obe enoti-uparjalniška in kompresorsko kondenzatorska pa sta predhodno v delavnici kompletno sestavljeni in napolnjeni s hladilnim sredstvom R 22. Naslednja shema sl. 1 prikazuje klimatsko napravo z uparjalniško enoto in s kompresorsko kondenzatorsko enoto v split izvedbi (zračno hlajen kondenzator).

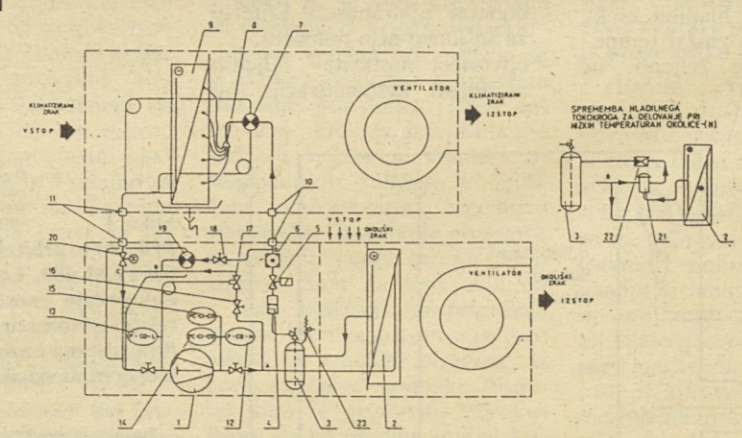

sl. 1 Hladilni sistem R1–Hx–Z

1 kompresor
2 zračno hlajen kondenzator
3 zbiralna posoda
4 sušilnik s filtrom
5 magnetni ventil
6 pokazno steklo
7 termostatski ekspanzijski ventil
8 razdelilna glava
9 direktni uparjalnik
10. 11 samozaporne sklopke
12 visokotlačno zaščitno stikalo
13 nizkotlačno zaščitno stikalo
14. 15 krmilno tlačno stikalo za regulacijo kondenzacijskega tlaka
16 regulator kondenzacijskega tlaka
17 protipovratni ventil
18 varnostni ventil

Naslednja tabela 1 prikazuje področje hladilne moči za posamezne klimatske naprave v odvisnosti od hitrosti zraka in temperaturne razlike vstopnega in izstopnega zraka Δt.

tip hermetičnega kompresorja DWM copeland	kratka oznaka	Q_R (W) tu = 0 °C; t_c = 60 °C	Q_R (W) tu = 10 °C; t_c = 35 °C
DCRD 1-0200 TFD	H 2	3510	8480
DCRJ 3	H 3	5740	14220
DCRK 3-0325 TFD	H 3,25	6170	15390
DCRM 1-04 0 TFD	H 4	8250	18910
DCRN 1-0500 TFD	H 5	9310	21800
DBRE 4-0750 TFD	H 7,5	13680	35300
DBRG 2-0900 TFD	H 9	15800	38440
DBRK 1-1200 TFD	H 12	24300	54440

Princip izbire velikosti hladilnega sistema je sproten, zato lahko pride v eno velikost klimatske naprave več različnih kompresorjev v odvisnosti od hladilne obremenitve in pretoka

nadaljevanje na naslednji strani

INOVATIVNOST

Za tistega, ki ne zna jadrati, ni nikoli pravega vetra!

Naša prihodnost, naš jutri je odvisen od nas samih, od tega, kar delamo danes. Na naš standard in naš zaslužek ima bistven vpliv inovacijska dejavnost, ker se pač največ zasluži z novimi in izpopolnjenimi izdelki. Kako bomo v naših podjetjih dosegli razcvet ali vsaj občutno povečanje inovativnosti, je za nas zelo aktualno vprašanje. Zdi se, da se pomena tega vprašanja večina naših vodilnih ljudi še premalo zaveda. Čeprav se gotovo vsi strinjajo, da je vsak izdelek in vsak delovni postopek možno izboljšati.

Poročila o inovacijski dejavnosti v slovenskih podjetjih in posamezni raziskovalci te dejavnosti pri nas (npr. Jurančič) ugotavljajo, da je v posameznem podjetju toliko inovacij, kolikor je v tem podjetju prijetno biti inovator (ali je v kolektivu inovator cenjen) in kolikor je dejavnosti ter aktivnosti na tem področju. Oboje je odvisno od vodenja, ki omogoča in spodbuja ustvarjalnost pri delu, ali pa jo sanira in onemogoča. Dodajmo še, da ustreznost vodenja v polni meri prihaja do izraza predvsem zdaj, ko se demokratičnost v naši družbi povečuje in s tem dobivajo najvišji vodilni v podjetju več možnosti in bolj proste roke, tako za poslovno inoviranje kot za spremembe v motiviranju za doseganje ciljev (dobiček).

Najbrž nihče ne pričakuje, da bodo sodelavci v naših podjetjih ustvarjalni pri delu zaradi visoke zavesti ali splošnih družbenih interesov, ki bodo v nasprotju z lastnimi interesi. Najbrž tudi v nobenem našem podjetju ustvarjalnost izrecno ni prepovedana. Iz nekaterih virov lahko sklepamo, da je v večini naših podjetij biti inovator povsem nezanimivo in nepomembno dejstvo. Ponekod je predlog za izboljšavo delovnega procesa povezan s celo vrsto neprijetnostmi za predlagatelja. V enem od naših podjetij je skupina delovodij trdila, da izboljševanje delovnih procesov nikakor ni njihova stvar, temveč izključno zadeva ljudi iz razvojnega oddelka. O tem so jih prepričevali ljudje iz vodstva.

Status inovatorja

Verjetno ima vsako naše podjetje ustrezne splošne akte, s katerimi je določena višina nagrade in postopki obravnavanja inovacijskih predlogov. Vendar pa so nastali ti akti, tako kot v drugih podjetjih, zaradi tega, da bi nadomestili zunanjim zahtevam sindikata ali družbenih pravobranilcev samoupravljanja. Resnični status inovatorjev pa je često povezan z različnimi neprijetnostmi, ker akti niso nastali kot izraz stvarnih potreb. Seveda se tudi večji dohodek lažje in z manj napora doseže s povečanjem cene in z različnimi finančnimi manipulacijami. Tako stanje je v veliki meri posledica splošnih pogojev gospodarjenja iz preteklosti.

Recimo, da se ti pogoji gospodarjenja zdaj naglo spreminjajo. Nekatera slovenska podjetja se na te spremembe že nekaj časa aktivno pripravljajo (npr. TAM, Gorenje, Železarna Ravne, Krka). Omenjena podjetja so v republiki med tistimi, ki imajo največje dosežke glede ustvarjalnosti.

Podpora vodstva

Kaj je povzročilo premik na področju ustvarjalnosti pri tistih, ki imajo najboljše rezultate (TAM Maribor, Železarna Ravne)?

Na prvem mestu in kot osnovni pogoj je delovanje in podpora poslovodnih delavcev. Ugotavljajo, da še tako dober program spodbujanja in usmerjanja ustvarjalnosti pri delu, ki ga vodstvo pri nastajanju in izvajanju ne bi aktivno podpiralo, ne bo dal rezultatov. Tendenca je tudi ta, da naj bi se programi in dosežki ustvarjalnosti pri delu upoštevali, kot kriteriji za izbor najvišjega vodstva.

Strokovna služba

Za sistematično vzpodbujanje ustvarjalnosti pri delu imajo povsod, kjer se daljše obdobje na tem področju kaj omembe vrednega dogaja, ustrezno strokovno službo. Praksa je pokazala, da samo sprejetja samoupravnega splošnega akta in imenovanje komisije ali odbora za inovacije ni dovolj. Strokovne službe v okviru redne delovne obveznosti opravljajo vse aktivnosti spodbujanja in usmerjanja ustvarjalnosti pri delu ter obravnavajo predlog izboljšav in ugotavljajo ter analizirajo rezultate. Ta služba potrebuje pomoč in podporo poslovodstva in samoupravnih organov.

Strokovne službe za usmerjanje ustvarjalnosti pri delu v nekaterih podjetjih zaposlujejo posebnega strokovnega delavca ali celo tim (v TAM sedem delavcev, Železarna Ravne šest delavcev). Vendar ne v vsaki DO ali celo TOZD-u (en delavec na približno 1.000 zaposlenih). V manjših podjetjih je kot samostojna strokovna naloga povezana s kombiniranjem te obveznosti z nalogami iz razvoja, tehnologije, priprave dela ipd. To delovanje je najustreznejše, če je povezano s strokovnimi in tehničnimi aktivnostmi – skratka usposobljenost tehniške stroke.

Za manj primerno se je izkazalo uvrščanje te dejavnosti v splošno ali kadrovsko službo, kjer se je dejavnost v glavnem zreducirala le na zbiranje predlogov in dolgotrajne razprave o njih.

Pošten postopek do inovatorja

Proces in postopek obravnavanja predlogov od sprejema predloga do realizacije izboljšave delovnega postopka ali izdelka in izplačila posebnega nadomestila inovatorju mora biti razdelan po fazah. Pri tem poudarjajo, da mora biti postopek izveden hitro in do predlagatelja v vseh fazah etičen in skrajno pošten. Seveda je v zvezi s tem pomembno, kakšna je splošna klima v podjetju glede inoviranja. Ali se kdo čuti ogrožen, kaj vidijo sodelavci v inovatorju, kakšen odnos imajo do njega? Še posebno zaradi tega, ker gre večkrat za specifične osebnosti, ki se razlikujejo od povprečja.

Nekaj časa je bilo sporno, komu priznavati avtorstvo izboljšav pri delu. Marsikje so bile možne izboljšave le v neposredni proizvodnji. Za nekatere, ki so predlagali izboljšave, je bilo to le službena dolžnost. Marsikomu so za predlog, ki ga je dal, očitali, da je to prebral v strokovni literaturi ali videl kje drugje. Razumljivo je, da so predlagatelje v takih in podobnih primerih spravljali v neprijeten položaj. Upajmo, da so take situacije tudi pri nas že več ali manj preteklost in smo jih presegli.

Profesionalci in amaterji

Avtorji izboljšav so lahko strokovni delavci (raziskovalci, razvijalci, konstruktorji, tehnologi), skratka profesionalci, ki v okviru rednega dela razvijajo nove ali izboljšujejo obstoječe proizvode ali postopke. Vemo, da so inovatorji lahko tudi »amaterji«. To so delavci, ki predlagajo novosti izven svojega delovnega področja in obveznosti. Sem sodi množična inventivna dejavnost. Obe področji sta izredno pomembni. Na prvem področju so še velike rezerve, ki bij ih lahko aktivirali z ustreznejšo stimulacijo; na drugem področju pa tudi zaradi neposrednih koristi, še zlasti za ustvarjanje splošnega razpoloženja in aktiviranja sil naklonjenih izboljševanju ter zaradi ustrezne klime.

Strokovne delavce »profesionalce« je treba obravnavati drugače kot inovatorje »amaterje«. Gotovo je treba obe skupini maksimalno motivirati za izboljševanje delovnih procesov. V nekaterih podjetjih pri obračunu posebnega nadomestila za inovacije strokovnih delavcev upoštevajo porabljeni delovni čas kot strošek inovacije, ki zniža inovacijski dohodek, kateri je podlaga za izračun višine posebnega nadomestila. Drugje za nagrade in posebna nadomestila upoštevajo le tiste inovacije strokovnih delavcev, ki presegajo normalno kreativno delo.

Na področju inovativnosti je še niz občutljivih vprašanj, med katera sodijo tudi materialne in nematerialne spodbude za ustvarjalnost. Za uspeh na tem področju ti vprašanji v vsakem podjetju zavzemata najpomembnejše mesto in bi zahtevali posebno razpravo.

Naj zaključimo z mislijo M. Twaina: »Za tistega, ki ne zna jadrati ni nikoli pravega vetra.«

Emil Smrekar

---

nadaljevanje s prejšnje strani

zraka. V prvi fazi razvojne naloge so bili upoštevani hermetični kompresorji tovarne DWN Copeland in sicer za območje temperature uparjanja t_R = 0–10 stopinj Celzija in območje temperature kondenzacije t_c = 35 stopinj –60 stopinj Celzija.

Naslednja tabela 2 prikazuje tipe uporabljenih hermetičnih kompresorjev in območje hladilnih moči v odvisnosti od temperature uparjanja t_R in kondenzacije t_c.

tip KN	Q_R min (kW) v = 1,5 m/s; Δt = 8 °C	Q_R (kW) v = 1,5 m/s; Δt = 14 °C	Q_R (kW) v = 3,5 m/s; Δt = 14 °C
1,6	2,05	3,65	8,37
2,25	2,7	4,7	11
2,5	3,27	5,83	13,84
3,15	4,0	7,1	16,5
4,0	4,78	8,52	19,5
6,3	7,57	13,5	30,85
10	11,50	20,51	46,92
16	18,12	32,34	74
25	96,25	46,84	107,18
40	43,97	78,45	179,40

Izbira velikosti direktnega uparjalnika in ustreznega kompresorja v odvisnosti od vstopne temperature zraka, pretočne količine zraka, temperature kondenzacije in željene hladilne moči bomo izvedli v tovarni s pomočjo nomogramov za vsako klimatsko enoto posebej. Na naslednji shemi je prikazan nomogram za izbiro velikosti uparjalnika in kompresorja za enoto KN 6,3.

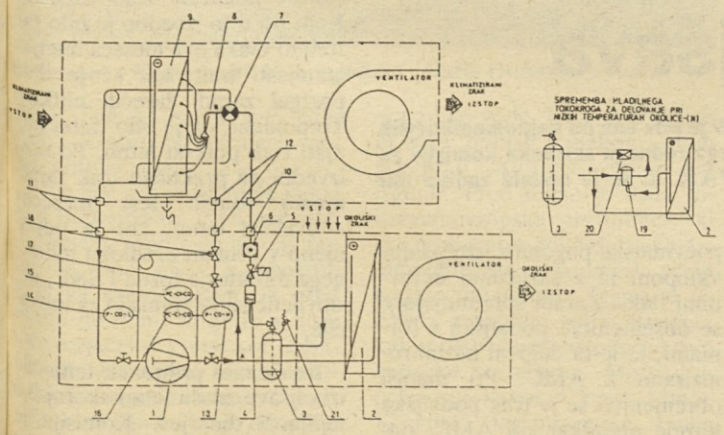

Glede na namen uporabe klimatskih naprav z direktnim uparjanjem v split izvedbi so uporabljene štiri različne vrste regulacije hladilnega sistema in sicer R1, R2, R3 in R4. Odvod toplote lahko izvedemo na dva načina: z zračno hlajenim kondenzatorjem – izvedba V. V nadaljnjem izvajanju se bom omejil zgolj na izvedbo Z zaradi enostavnosti prikaza.

Opis hladilnega sistema R1–HX–Z (glej sl. 1)

Hladilna snov R22 se v uparjalniku 9 uparja zaradi ohladitve klimatiziranega zraka pri prehodu skozi uparjalnik. Potrošni pretok zraka skozi uparjalnik zagotavlja ventilator. Kompresor 1 sesa pare hladilne snovi in jih komprimira na višji tlak. Po cevi tečejo komprimirane in segrete pare v zračno hlajen kondenzator 2, kjer se zaradi oddajanja toplote okoliškemu zraku utekočinijo. Potrebna količina zraka za hlajenje kondenzatorja daje ventilator, ki zrak iz okolice sesa preko kondenzatorja in segretega vrača nazaj v okolico. Hladilna snov teče iz kondenzatorja v zbiralnik tekočine 3 in nato skozi sušilnik s filtrom 4, magnetni ventil 5, pokazno steklo 6, termostatski ekspanzijski ventil 7 in razdelilno glavo 8 nazaj v uparjalnik 9. Na ta način je krog hladilnega sistema zaključen.

Regulacija hlajenja R1 je izvedena s stopenjskim vklopom in izklopom enega ali več kompresorjev. Kompresor se vklaplja in izklaplja na zahtevo temperaturnega tipala, ki pa ne sme biti montirano za uparjalnikom. Temperaturno tipalo je lahko locirano v klimatiziranem prostoru ali v odvodnem kanalu. Na ta način se hočemo izogniti prepogostim nihanjem temperature in vklopom ter izklopom kompresorja. Navedena regulacija hladilnega sistema se priporoča pri napravah z majhno količino dodatnega svežega zraka (do 10 odstotkov), s konstantnimi notranjimi izvori toplote in z grobo regulacijo temperature (računski centri, visoki prostori, strojnice, skladišča brez stalnega osebja).

Opis hladilnega sistema R2–HX–Z (sl. 2)

Proces hlajenja poteka popolnoma enako kot pri hladilnem krogu z regulacijo R1, le da je v tem primeru

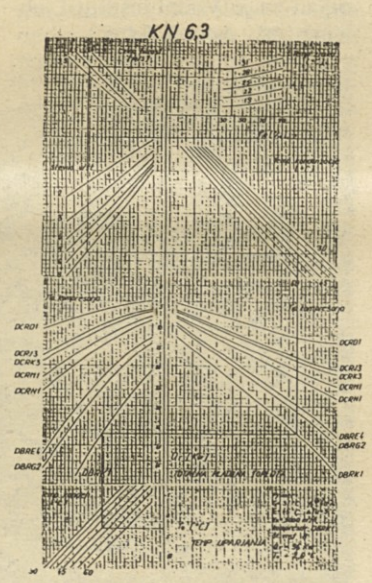

dodan še by pass regulator moči (18). Vgrajen je v vezni cevovod med tlačno stranjo kompresorja in cevjo termostatski ekspanzijski ventil 7-razdelilna glava 8 in je normalno zaprt. Če pade pritisk na sesalni strani kompresorja pod nastavljene vrednosti na by pass regulatorju, se regulator odpira in prepušča del vročih par v uparjalnik. Na ta način se zviša površinska temperatura uparjalnika in uničuje prevelika moč kompresorja (za 40 odstotkov). Z nastavitvijo začetka odpiranja regulatorja moči smo določili minimalno vpihovalno temperaturo klimatiziranega zraka. Kompresor se vklaplja in izklaplja na zahtevo temperaturnega tipala preko elektronskega regulatorja. Temperaturno tipalo mora biti nameščeno v klimatiziranem prostoru ali v odvodnem kanalu. Minimalno temperaturo vpihovanega zraka nastavimo na regulatorju moči (by pass regulator) tako, da nastavimo minimalno temperaturo uparjanja. Opisana regulacija hladilnega sistema se priporoča pri napravah z velikim deležem svežega zraka in s spremenljivo pretočno količino zraka skozi uparjalnik (večja ali manjša sposobnost razvlaževanja).

Primeri uporabe regulacije R2: prostori z velikim deležem svežega zraka-restavracije, kuhinje, mesnice, trgovine, šole...

Opis hladilnega sistema R3–HX–Z

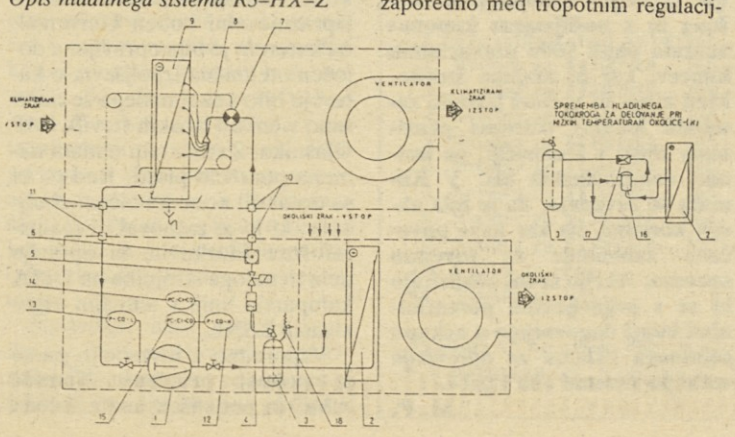

Shema hladilnega sistema z regulacijo R3–HX–Z prikazuje vezavo običajnega hladilnega sistema, ki smo mu v sesalni cevovod vgradili dušilni regulacijski ventil 20 in dodali by pass cevovod z regulatorjem moči 17 ter ventil za naknadno vbrizgavanje.

Regulacija hlajenja poteka na naslednji način: dušilni ventil, ki je vgrajen v sesalni cevovod, dobi ukaz temperaturnega tipala preko elektronskega regulatorja. Ko pade temperatura pod nastavljeno vrednost, se začne zapirati dušni ventil in na ta način regulira hladilno moč uparjalnika. Pri minimalnem dovoljenem odprtju ventila pa se kompresor izključi iz delovanja. Omejitev minimalne temperature vpiha zraka določimo z nastavitvijo minimalne temperature uparjanja na regulatorju moči. S tem načinom lahko reguliramo hladilno moč od 100 odstotkov do 0 (v praksi 20 odstotkov). Ta vrsta regulacije je predvidena za klima naprave z regulacijo vstopne temperature zraka in naprave z natančnimi zahtevami (preizkuševalnice, merilnice, laboratoriji, operacijski prostori...).

Opis hladilnega sistema R4–HX–Z (sl. 4)

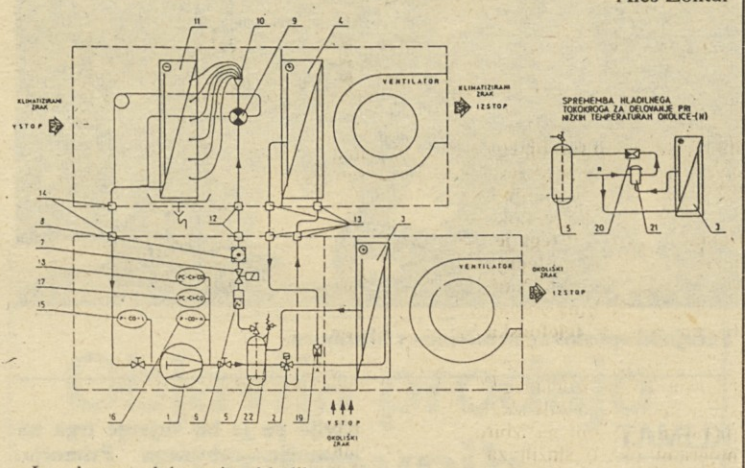

Iz sheme delovanja hladilnega kroga je razvidno, da je običajnemu hladilnemu krogu dodan še freonski dogrelnik 4, toplotni regulacijski ventil 12 in ventil 19. Freonski dogrelnik smo v hladilnem krogu vezali zaporedno med tropotnim regulacijskim ventilom, protipovratnim ventilom in kondenzatorjem. Tak način vezave hladilnega kroga se uporablja tam, kjer hočemo zrak sušiti. Zrak se na površini uparjalnika ohlaja pod temperaturo rosišča in se na ta način izloči vlaga, potem pa ga moramo ponovno segreti s freonskim dogrelnikom, da ga lahko vpihujemo v prostor. Da lahko izvedemo opisani postopek, imamo v hladilni krog vgrajen tropotni regulacijski ventil, ki v odvisnosti od potrebe po dogrevanju, dovaja vroče pare iz kompresorja v freonski dogrelnik ali kondenzator. Kompresor se vklaplja na ukaz temperaturnega tipala in regulatorja ali vlažnostnega tipala in regulatorja. Na ta način poteka hlajenje in razvlaževanje zraka, ki traja toliko časa, da dosežemo v prostoru nastavljene parametre.

Hladilni sistem z regulacijo R4 uporabljamo povsod tam, kjer hočemo zrak sušiti in ne regulirati hladilne moči. Tipična področja uporabe so skladiščni prostori, zakloniščа, suhi delovni prostori, sušenje zraka v bazenskih halah...

Na shemi je na kratko prikazana možna postavitev uparjalniške enote, kompresorske enote, kondenzatorske enote in njihova cevna povezava.

Aleš Žontar

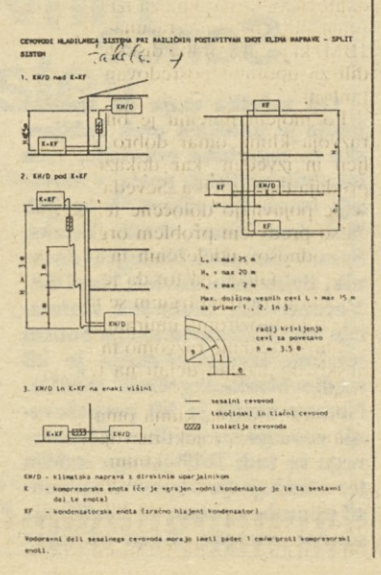

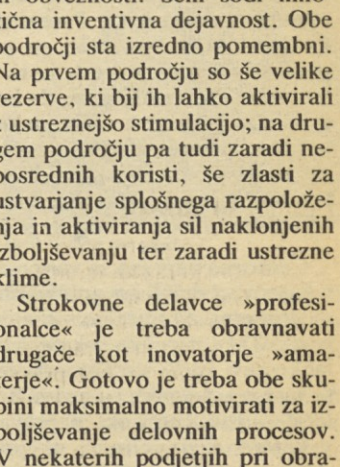

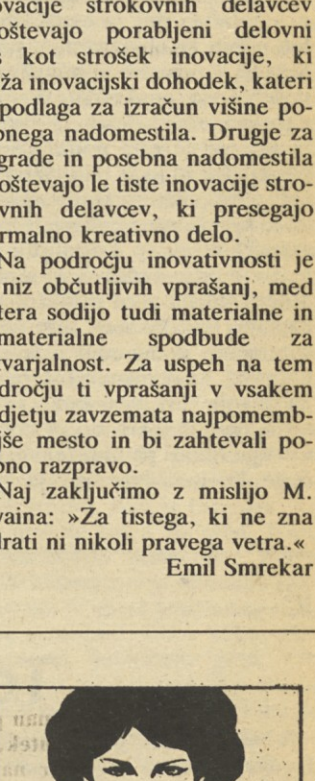

Draginja

Ojoj, ojoj kam smo prišli
vsak mesec se nam vse draži
če se to ne bo končalo
sigurno se nam bo zmešalo

Tale naša pokojnina
nobenega haska nima
predno se ta denar dobi
že stokrat se vse podraži

Le petkrat greš v trgovino
za celo svojo pokojnino
si kupiš samo hrano
za izjemo morda
še banano

Kako plačati vse drugo
napravite nam uslugo
plačajte vi položnice
ali jih pa ne pošiljajte

Ivan Pavlin

INOVATOR

Monter med inovatorji

Inovatorji ne rastejo kot gobe po dežju, žal so redko posejani po tej naši zemlji, pa še ti niso ustrezno stimulirani. V zadnjem času smo odkrili inovatorja v monterskih vrstah. To je Rudi Brlečič, vodilni monter za ogrevanje iz Promonta. Komaj smo ga našli, saj ga večidel Promontovcev, kot kaže, ne pozna. Pa vendar smo ga izsledili na gradbišču Erjavčeve ceste in se z njim dogovorili za uro in dan, ko si bo lahko vzel nekaj časa, da bo kaj povedal o svoji inovaciji – to je orodju za varjenje cevi večjih dimenzij. Dogovorila sva se za ta najin pogovor za sredo 27. junija po malici. Rečeno – storjeno. Za pogovor sva našla prostor v sejni sobi v Promontu, ki je bila slučajno tedaj prosta. Pa je pripovedoval, da je v IMP-ju že od leta 1960, kar je kar lepa doba. Zakaj in kdaj se je lotil te inovacije?

Centrirna naprava za varjenje, s katero so delali na gradbiščih, ni primerna za spiralno varjenje cevi. »Take naprave, s katero bi lahko cevi varili spiralno, doslej še nisem videl nikjer«, pravi Brlečič, »tista centrirna naprava, s katero cevi varimo, ni primerna za obe vrsti cevi-brezšivne in spiralno varjene, pa tudi ni uporabna niti za označevanje lokov niti za obrezovanje, poleg tega pa je nerodna in pretežka za nošenje po gradbiščih. S staro napravo smo delali z veliko muko, saj je bilo potrebno cev podkladati in jo je bilo težko začeti variti, ker se je premikala. Zato sem že pred nekaj leti začel razmišljati, da bi izdelal primernejšo in lažjo napravo, ki sem jo potem izdelal pred približno trinajstimi leti. Pozneje sem nekaj spremenil, dodal sem ji še eno napravo, ki je namenjena za označevanje cevi za rezanje nekaterih manjših lokov do 18 stopinj Celzija, hkrati pa obrežem označene krivine. Naprava je zelo

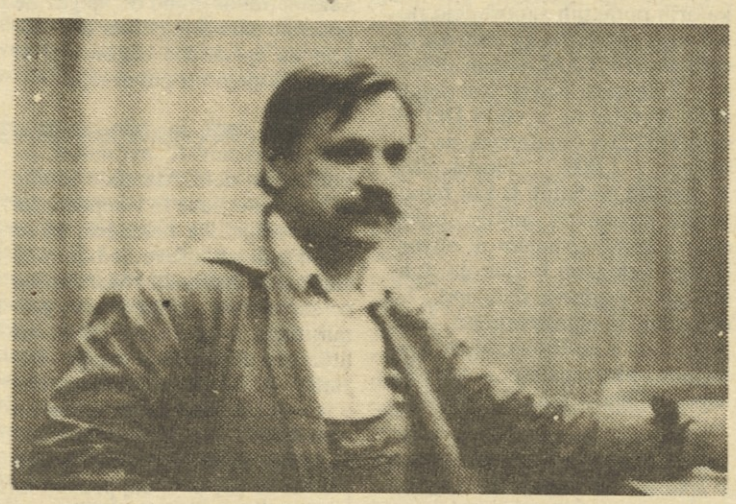

Rudi Brlečič

enostavna. Sestavljajo jo del cevi, veriga, štirje vijaki za regulacijo in en vijak za napenjanje. Ves material, iz katerega je izdelana, sem nabavil pri nas na lastne stroške. Napravi imam dve in ju že uporabljam pri delu na gradbiščih – na eno je možno upasovati dve dimenziji cevi. Delo z njo je hitrejše kot s staro in jo je lažje nositi po terenu. Poleg tega pa je z njo mogoče opraviti več operacij.«

To je prva Brlečičeva inovacija. Lani jo je prijavil Promontovi inovacijski komisiji, ki jo je potrdila in inovatorju izplačala nagrado.

Zdaj pa razmišlja, da bi tisti drugi tip naprave, ki se uporablja za označevanje dopolnil tako, da bi direktno avtogeno rezal. Do izvedbe, pravi, ni več daleč. Pri njegovem inovativnem razmišljanju mu z nasveti pomagajo tudi sodelavci.

M. Primc

PROMONT

Namakalni sistem Vogršček

Promontovi monterji so v začetku junija, ko smo jih obiskali na Primorskem, zaključevali izvajanje strojnih del na gradbišču južnega kraka namakalnega sistema Vogršček za investitorja gradnje Kmetijski kombinat Vipava. Ta posel so si pridobili na razpis skupaj z SGP Primorje Ajdovščina.

Namakalni sistem je namenjen pozimi za brizganje proti zmrzali, v poletnih mesecih pa za namakanje polj in sadovnjakov (družbenih in zasebnih). Južni krak bo pokrival približno 400 hektarov polj in sadovnjakov. Na trasi, ki poteka od Vogršča preko Okroglice, Renč, Bukovice, Bilja do Mirna je speljanega približno 10 kilometrov magistralnega cevovoda. Cevi, ki so jih položili naši monterji na tej relaciji, so različnih dimenzij: s premerom 1100, s premerom 1000, 800, 700, 600 in 500. Na tem 10 kilometrskem cevovodu je 12 jaškov z odcepnimi priključki. Na sredini cevovoda je črpališče za črpanje vode iz reke Vipave. V suši pa se cevovod napaja iz zadrževalnika Vogršček.

Monterji so začeli delati na tem gradbišču 20. decembra lani, letošnji 20. april je bil rok za dokončanje del na cevovodih, 20. junij pa na črpališču. Cevovod so v roku predali investitorju, dela na črpališču pa so šla v začetku junija, kot je kazalo, proti koncu. Pogodbena vrednost del, ki naj bi jih opravili Promontovi monterji, je 7.400.000.000 dinarjev. Glavni izvajalec del je bil SGP Primorje, Promont pa je bil izvajalec vseh strojnih del. Izvajalec gradbenih del je bil še Vodno gospodarstvo Soča (V G). Projekte je izdelal Projekt Nova Gorica. Nadzorni organ pa je Vodni inštitut Ljubljana (inž. Andrej Artač).

Na gradbišču je bilo v povprečju od 30 do 40 Promontovih monterjev, voznikov, izolaterjev in defektoskopska služba, ki je presevala vse vare. Vodja montaže na tem obsežnem gradbišču je Janez Brajer, vodilni monterji pa so Rudi Brlečič, Franc Rus, Jože Rajer.

Kako so dela potekala?

»Rok gradnje«, je potožil Janez Brajer, »je bil zelo kratek« in hkrati pohvalil naklonjenost vremena, »imeli smo na srečo suho zimo, da smo lahko z deli tekoče nadaljevali.«

Kaj pa težavnost del in problemi, ki jih tako delo prinaša s seboj?

»Delo je bilo zahtevno v glavnem zaradi težine cevi in njihovega velikega premera, saj smo jih morali polagati v zemljo z bočnimi dvigali (Promont ima 4 glavna dvigala)«. Problem je bil januarja, februarja in marca, ko monterji niso hoteli delati ob sobotah in nedeljah, kar je bilo nujno zaradi kratkega roka gradnje. To so potem rešili s tistimi monterji, ki so bili pripravljeni delati ob vikendih.

Za celoten cevovod je bilo pripeljanih na gradbišče 130 vagonov cevi iz Uroševca. Dostavljene so bile na gradbišče v dogovorjenem roku, medtem ko so pa armature (IMP-jeve motorne lopute) in črpalke (iz Jugoturbine) prihajale z zamudo.

Ker se gradbišče razteza po obširnem redko naseljenem območju, je tu gotovo problem prehrane monterjev in bivanja. Prevoz so rešili tako, da so monterjem, ki so iz Ljubljane, organizirali prevoz.

Ob ponedeljkih se vozijo iz Ljubljane na gradbišče, v petek pa se vračajo v Ljubljano. Med tednom stanujejo v hotelu Lipa v Šempetru, kjer dobijo zajtrk in večerjo, kosilo pa jim dovažajo na gradbišče.

M. Primc

IC

Tečaji tujih jezikov

V okviru IMP-jevega Izobraževalnega centra se je v spomladanskem semestru izobraževalo v tečajih tujih jezikov prek 80 IMP-jevcev na petih stopnjah angleščine, nemščine in ruščine. V Mariboru pa je v sodelovanju z Vekšem potekal tečaj poslovne nemščine 1, ki ga je obiskovalo 10 IMP-jevih delavcev iz mariborskih ozdov in murskosoboške Panonije. Ta tečaj se zaključuje z uspešno opravljenim izpitom iz zunanjetrgovinske registracije, ki so ga nekateri slušatelji iz te skupine že uspešno opravili.

V Izobraževalnem centru na osnovi dosedanjih prijav ugotavljajo, da bodo v jesenskem semestru nadaljevali s tečaji vseh treh jezikov. Pripravili so že razpored

Začetni tečaj

Tečajniki »poslovne nemščine« v Mariboru

učilnic za posamezne stopnje tečajev teh jezikov. Tečaj nemščine prve stopnje bo v prostorih sozdove zgradbe na Titovi 47, nemščine 2. in 3. stopnje na Trati, nemščine 4. in 5. stopnje pa v prostorih Izobraževalnega centra v BS-3, kjer bo tudi tečaj angleščine 1. in 5. stopnje. V sozdovi zgradbi na Titovi 37 bo tudi nadaljevalni tečaj ruščine. Poslovno komunikacijski tečaji angleščine in nemščine pa bodo v jesensko zimskem semestru (en teden intenzivno dopoldne in popoldne). Vsi tečaji tujih jezikov bodo v popoldanskem času (urnik bo objavljen v Glasniku). Vse oblike šolanja tujih jezikov bo potekalo v sodelovanju z ljubljanskim Centrom za tuje jezike.

Testiranje znanj tujih jezikov je možno organizirati le, če bo prijavljenih najmanj 10 kandidatov.

M. P.

KLIMAT

Sonce

Od začetka maja do sredine junija je potekala prek ljubljanske in zagrebške televizije, vseh lokalnih radijskih postaj v Sloveniji in na Hrvaškem, v revijah Naš dom, Start, Jana, Teleks, Sam, v časopisih Nedeljski dnevnik, Primorske novice, Novi list, Večerni list, Slobodna Dalmacija itd. Klimatova akcija Sončni telefon. Izvajalec akcije je bil studio Marketing Delo (SMD). Namen akcije je bil pospeševanje prodaje ter utrditev Klimatovega in tudi IMP-jevega imidža ter seznanjanje kupcev o možnosti uporabe opreme za koriščenje sončne energije. Eden od ciljev akcije pa je bil širjenje trga na območje celotnega Primorja. Poleg tega pa si je delovna organizacija Klimat, ki je največji proizvajalec te opreme pri nas, hotela utrditi položaj na trgu.

Odmev akcije je bil presenetljiv, saj se je v Klimatu prek telefona in s pošiljanjem kuponov nabralo okoli 9000 potencialnih kupcev, kar ni majhno število. Med njimi so večidel lastniki zasebnih lokalov oziroma penzionov zlasti v Dalmaciji, pa lastniki enodružinskih hiš. V Klimatu se zavedajo, da je bila akcija koristna, na kar kaže povečano zanimanje za tovrstno opremo. Akcijo sedaj analizirajo in se s prijavljenimi potencialnimi kupci dogovarjajo o nakupu celotnega sistema za ogrevanje vode po sistemu »na ključ«.

M. P.

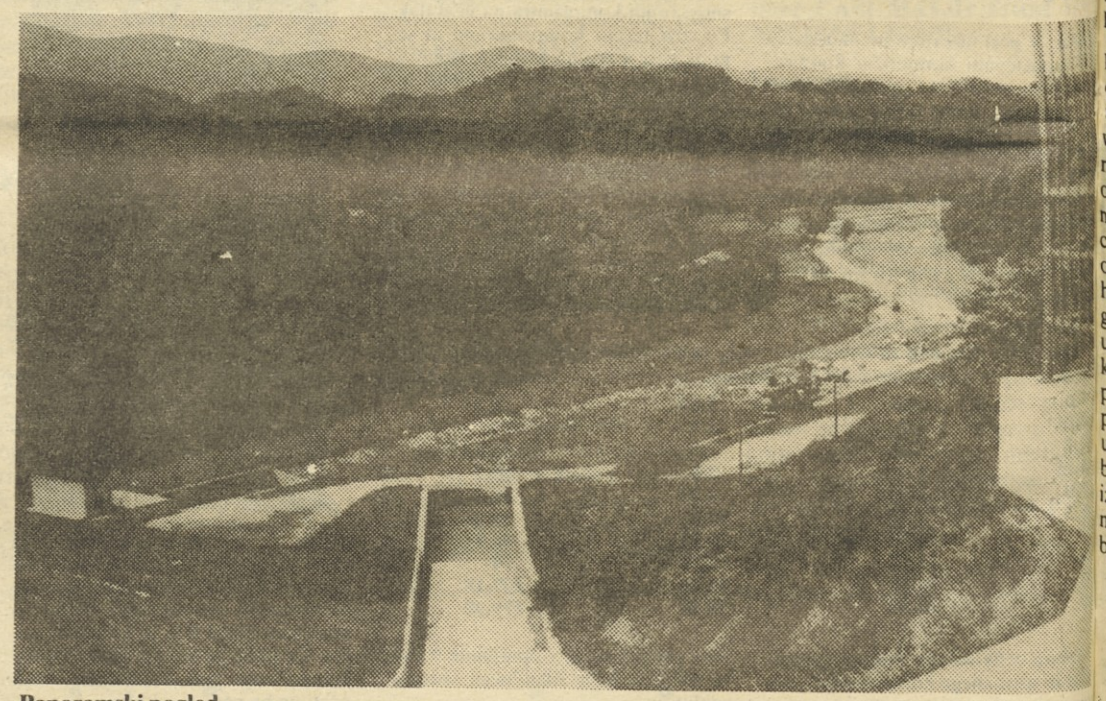

Panoramski pogled

LIVAR

Tehnična izboljšava

Obravnava predloga pod šifro 1/89 je bila ena od najpomembnejših točk dnevnega reda prvega letošnjega rednega sestanka komisije za inovacije delovne organizacije LIVAR, ki se je sestala zadnje dni meseca maja.

Zakaj je pravzaprav šlo?

Že leta 1984 je bil v temeljni organizaciji Livarna sive in modularne litine opravljen manjši investicijski poseg na hladilni liniji z AMC, ki je bila podaljšana za približno 30 metrov. Na koncu te linije pa je bil nameščen izpraznjevalni boben Univerzal, na katerem je bila opravljena določena tehnična izboljšava, o kateri je bilo nekaj malega že napisano v eni od lanskih številk IMP Glasnika. Zato o tem nimam namena ponovno pisati. Rad pa bi se dotaknil nove tehnične izboljšave, ki jo je zasnoval in realiziral Jože Markovič, ki opravlja dela in naloge strojnika na DISA kaluparski liniji v temeljni organizaciji LSNL.

Vzporedno z investicijo pa se je pojavil problem. Namreč AMC in podaljšek imata ločena pnevmatska pogona z istočasnim vklopom in z različnimi delovnimi tlaki. Zaradi spreminjajoče se obremenitve podaljška s formami, je le-ta deloval nesinhronizirano z AMC. Pri manjši obremenitvi se je trak podaljška hitreje premikal kot AMC, posledica tega pa je bil razmik form.

Pri tem pa je še žareči ulitek padel na gumijasti trak in ga prežgal. Trak je bilo potrebno popraviti ali ga zamenjati z novim. Tc se je praktično dogajalo vsaka dva meseca. Strojnik na Disamatic liniji Jože Markovič je predlagal mehansko povezavo AMC in podaljška hladilne linije s pleteno jekleno vrvjo. Delovni tlak pogona podaljška se tako lahko nastavi na silo, ki je potrebna za premikanje podaljška v najbolj neugodnih pogojih. Torej jeklena vrv preprečuje razmik vlitih form s tem pa prežganje traku.

Predlog je bil v začetku leta 1986 realiziran. Do danes se je ta rešitev pokazala zelo uspešno. Kajti pred to izvedbo je bilo potrebno vsaka dva meseca menjati gumijasti trak, ker se je le-ta prežgal zaradi žarečih ulitkov. To pomeni, da je bilo treba menjati trak petkrat letno. Po novi izvedbi pa praktično trak zamenjamo vsakih šest mesecev – dvakrat letno, kot je pojasnjeno v pisnem predlogu tehničnega direktorja tozda LSNL, naslovljenega na komisijo za inovacije.

Izračunani prihranek tehnične izboljšave znaša letno skoraj 2,6 milijardi dinarjev. Komisija je predlog potrdila, od planske službe pa zahtevala, da na podlagi formule navedene v samoupravnih aktih, izračuna višino zneska posebnega plačila avtorju. Višina zneska, ki sicer zaradi hitre rasti inflacije oz. hitrega padanja vrednosti dinarja ni velik, vendar je tudi to nekaj, če vemo, da se v Livarju prav posebno na tem področju ne moremo pohvaliti, saj smo v letu in pol oz. dveh letih imeli le dve tehnični izboljšavi kljub vsestranski verbalni podpori različnih »nivojev«.

I. MUNIH

POTOPIS

Severne zvezde

Siva, gosta megla je pritiskala k tlom in se valila po srednjeveških ulicah. Človeške postave so vzniknile ob revni svetlobi cestnih svetilk in se takoj spet potopile v mlečno tekočino, kakor fantomi sredi neskončnega morja. Novembrski mraz je v temnem popoldnevu iskal pot med režami naših oblek in nas ovijal v hladen objem. V tem nezemeljskem vremenu ne bi bilo nič čudnega, če bi se iz teme pognal krakovski zmaj in med nami zahteval svojo žrtev. To se v tem zgodnjem večeru na srečo ni zgodilo. Očitno je mlad čevljarček pred mnogimi, mnogimi leti pošteno opravil svoje delo ter uničil peklensko pošast, ki je strašila po teh krajih. Za plačilo je dobil kraljevo hčer.

Tavali smo po meglenem mestu in si ogledovali častitljive stoletne zidove in življenje med njimi. Za nami je bila tridnevna pot preko Slovenije, Madžarske in Češke. Bili smo štirje, trdno odločeni, da ta 29. november, združen z nekaj dnevi dopusta preživimo pestro in zanimivo. Odločili smo se za potovanje na Poljsko, proti Baltiku, proti severnim zvezdam. Ta dežela nas je vabila s svojo bogato dediščino preteklih obdobij, s svojo razburkano sedanjostjo ter z dejstvom, da so prav takšno vreme, takšni turobni dnevi, megleni in temni popoldnevi in še bolj temne hladne noči realno vreme na Poljskem dobršen del leta. Potovali smo s staro preizkušeno diano, ki je bila že vsa prestre-

Potopisec

ljena z rjo. Prav ta avto in potrdila o plačilu dragih hotelskih uslug v mestih, kamor smo potovali, so begali carinike na vseh mejah, ne glede na njihovo ideološko pripadnost. Niso in niso mogli uskladiti naše zunanjosti, celotne zimske taborniške opreme, spalnih vreč, zalog hrane in šotora, s potrdili, ki so govorila, da smo vendarle ugledni poslovni ljudje. Na koncu so vedno znova zmagali papirji. S temi papirji, »kvazi« potrdili o plačanih hotelskih uslugah, ki smo jih dobili od dobre duše na Kompasu, smo se izognili obvezni menjavi denarja na Madžarskem in Poljskem, kar bi bistveno podražilo naše potovanje. Tudi to pot je bilo naše geslo: »Dobro potovanje je poceni potovanje!«

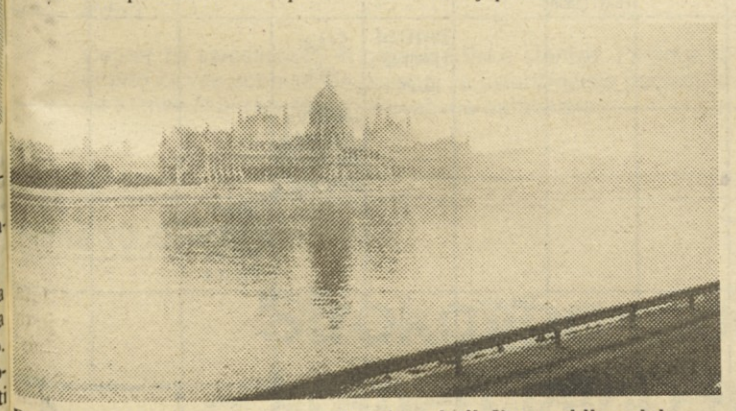

Parlament v Budimpešti, ki se ogleduje v zlatih Donavskih vodah

Prva noč nas je dohitela nekje pred Budimpešto. Prvo znanstvo s to hladno sopotnico našega potovanja smo imeli v obcestni grapi za sadovnjakom tik pred samim mestom, ki ga je v jasni noči označeval svetal soj številnih luči. Jutro smo pričakali drgetajoč z odprtimi očmi.

Prva naselja na kraju današnje Budimpešte segajo že v kameno dobo. Nato so se tu naselili Kelti, Rimljani, Huni, Goti, Langobardi in Mongoli, ki so v mešanici z že prej omenjenimi narodi tudi predniki današnjih Madžarov. Značilnost teh narodov je bila, da so bili brez dlake na jeziku. Kljuko na tem ozemlju, ob srčni žili Donavi, so si podajali z mečem v rokah. Tega zlatega pravila so se kasneje držali tudi Turki, Nemci... V mesto, ki je pravzaprav nastalo z združitvijo treh mest: Pešte, Bude in Obude, smo se zapodili po skromnem zajtrku, pravzprav zelo veseli, da je nastopil dolgo pričakovan dan. Skromni obedi, sestavljeni iz pločevinke in koščkov kruha, pa so postali stalnica na naši poti. Ogled smo začeli v Budi s Cittadelo. To trdnjavo so leta 1851 zagradili Habsburžani, da bi lažje dušili nemire in boj za osvoboditev. Pred trdnjavskim zidom stoji ogromen kip svobode, postavljen v spomin padlim sovjetskim vojakom ob osvoboditvi Budimpešte leta 1945. Po čudni igri zgodovine in politike pomeni ta kip za marsikaterega Madžara tudi spomenik sedanjemu okupatorju. Naslednja postaja je bila grajski grič, kjer stoje tudi glavne mestne znamenitosti. To je baročni grad z narodno galerijo in muzejem, Matijeva cerkev, ribiška utrdba, na zidovih katere še dandanašnji brenkajo in pojejo sodobni trubadurji in nenazadnje staro mestno jedro, ki je med drugimi slavnimi možmi gostilo tudi Betthovna. Z gričev, na katerih stoji Buda, se odpira čudovit pogled na Donavo s čudovitimi mostovi, z Margaretinim otokom, ki je priljubljen rekreacijski kraj meščanov in na drugo mesto Pešto, ki leži na ravninskem bregu reke. Tu v urejenem mestu 19. stoletja dominira Parlament, sezidan v letih 1885 do 1905 v novogotskem slogu, ki se neprestano ogleduje v zlatih donavskih vodah. Ogled mesta me je presenetil. Ne duha, ne sluha ni bilo več o mestu, ki sem se ga spominjal izpred desetih let, ko sem tukaj prvič z veslom krotil donavske vode. Lesene podpore in odri, obrasli z mahom, ki so podpirali častitljijve zgradbe, so izginili. Pred mano je stala sodobna evropska prestolnica, ki je s tankočutno roko dobrega dediča obnovila in poudarila svojo bogato zapuščino. Trgovine so dobro založene, ulice živahne, kakor da bi čarovnik odgrnil sivo kopreno socializma. Mesto zopet cveti kakor v časih Matije Korvina, legendarnega kralja Matjaža. V zgodnji noči smo zapustili madžarsko prestolnico in se napotili proti češki meji.

Krakovski mestni trg

Na drugi dan praznika republike smo po obmejnih formalnostih zgodaj zjutraj prestopili češkoslovaško mejo. Tokrat smo bili dobro naspani. Izkušnje prve noči so narekovale določene spremembe v organizaciji spanja. S šotorom, ki smo ga imeli prvo noč pod seboj, smo se to noč pokrili in se tako zaščitili pred nadležno meglo, ki se je drugače izločevala na naših spalnih vrečah v obliki neprijetne vode. Spali smo na odprtem in sicer iz več razlogov. Ker je bil šotor samo za dve osebi, da smo bili, v skladu z našo vojaško doktrino, na tujem terenu čimbolj neopazni in takoj pripravljeni na odhod in nenazadnje, ker je bilo to tudi sila poceni. Vozili smo se po gričevnati pokrajini skozi majhna mesta in vasi. V tem hitrem avtomobilsko-turističnem ogledu so največjo pozornost vzbudili ogromni zvočniki po vaseh, ki so govorili o očetovski skrbi oblasti za temeljito in takojšnje obveščanje kmečkega prebivalstva.

Poljsko mejo smo prestopili še isti dan pozno dopoldne. Pregled nas štirih, avtomobila in naše opreme je bil, kot na vseh mejah tega našega potovanja, natančen in temeljit, vendar korekten. Pregledi so minevali v splošno zabavo nas potnikov in nemalokrat so naša oprema, avtomobil, potrdila, skratka celotna naša pojava izvabili nasmešek sicer resnim in uradnim carinikom. O stalinistični brutalnosti obmejnih organov, s katero so nas plašili pred potjo, ni bilo ne duha ne sluha.

V mesto Krakow – mesto muzej smo prispeli popoldne pod okriljem prezgodnje noči. V mraku smo tavali po starem delu mesta, ki je bilo že v 11. stoletju glavno mesto Poljske, važno kulturno in trgovsko središče. Na nas so nemo zrle masivne stavbe, obremenjene z mnogimi stoletji, zidane v zanimivem slogu odhajajoče gotike in prihajajoče renesanse. Prav ta spoj odhajajočih in prihajajočih arhitektur, oplemeniten z umetniško potezo severnih mojstrov, je značilen za poljsko arhitekturo. Na glavnem trgu, ki je zaradi svoje velikosti, čudovite centralne mestne hale, mestnega stolpa in cerkve sv. Adalberta iz 12. stoletja, pod okriljem Unesca, smo zamenjali denar. Povpraševanje je bilo večje kot ponudba. Dobili smo štirikrat več, kot bi dobili v banki. V neposredni bližini starega mesta se na griču vzdiguje grad Wawel s katedralo. Prav ta grad je s svojimi nerodnimi zakladi in z grobnico kraljev globoko prisoten v srcu vsakega Poljaka. Ob misli nanj so se in se še vedno budijo narodna čustva. Zavest, da pripadajo enemu narodu in eni veri, jih je vodila in združevala v bojih proti Germanom, Mongolom, Turkom in predstavlja tudi vodilo sedanjega narodnega preporoda pod okriljem Solidarnosti.

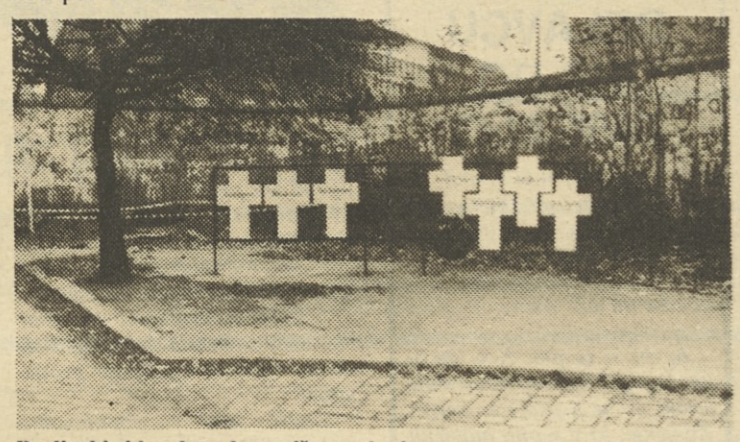

Berlinski zid – absurd novejše zgodovine

Prespali smo v predmestju. Zbudilo nas je zvonjenje in prijazni pozravi menihov, ki so hiteli v cerkev na grič, ob vznožju katerega smo prespali noč, ne vedoč, kje se pravzprav nahajamo. Ponoven ogled mesta v jutranji megli ni odgnal moje slike prejšnjega dne. Mesto se mi je zdelo v primerjavi z Budimpešto, kljub fasadam, ki so izginile, kot da so mojstri pravkar podrli odre, nekako hladno, resno in težko.

Naslednja naša postaja tega dne je bilo zgodovinsko prizorišče 20. stoletja – Auschwitz. Človek bi pričakoval razcvet umetnosti, razuma in človečnosti, vendar je to mesto, kjer so v drugi svetovni vojni triumfirale človeška neumnost, zloba in nizkotnost v vsej svoji moči, kakor še nikdar do tedaj. Tu za temi bodečimi žicami je izginilo štiri milijone ljudi, dvakratno število slovenskega naroda. Barakarsko mesto, ki ga na vhodu krasi posmehljiv napis: »Delo osvobaja!«, smo si ogledali v spremstvu našega politika Smoleta. Majhni delegaciji z vodičem smo sledili kakor senca. Komaj opazni pogled preko ramena našega očeta delovnega ljudstva so nam kazali, da smo s svojo pojavo in vedenjem vnesli nemir v ta posvečeni prostor.

Naša nadaljnja pot je vodila preko Čenstahove, Varšave, Toruna, vse do Gdanska ob Baltiku, ki je bil tudi najsevernejši cilj naše žepne odprave. Številni spomeniki, pomniki zgodovine so dokazovali, da je bila to skozi stoletja ena glavnih trgovskih in vojaških poti proti morju, proti oknu v svet. Varšava je postala glavno mesto, ko je kralj Sigismund III. Vasa preselil svoj prestol iz Krakova, da bi bil tako bližje morju in Švedom, katerih deželo si je strastno želel osvojiti celo svoje življenje. Prav tako pa je to mesto, ki se je razvilo, kakor ptič feniks, na pogorišču druge svetovne vojne znak življenjske moči preživelih meščanov in celotnega naroda. Staro mesto je narejeno nanovo po slikah in fotografijah, ki so ostale za nemškim uničenjem. Čudež dvajsetega stoletja prekaša original!

Naslednje mesto ob reki Vistuli, ki kakor žila povezuje in napaja ta zgodovinska mesta Poljske, je Torun. V to srednjeveško mesto, ki ga krasijo številne gotske stavbe, kot malokatero mesto Evrope, smo prispeli v večernih urah. Počutil sem se kakor »klati – vitez« iz romana pisatelja Sienkiewicza, ko smo se v zavetju noči in megle potikali po rojstnem mestu Nikolaja Kopernika. Tišino je prekinila večja skupina ljudi, ki je stala pred cerkvenim vhodom. Prepevali so pesmi in dvigali tranasparente. Tu pa tam je kdo spregovoril. V naslednjem hipu je nekdo nekaj zaklical in prizorišče se je v hipu izpraznilo. V turobni tišini smo ostali sami s pijancem, ki je v nemočnem alkoholnem deliriju objemal cestno svetilko. V zraku sta visela duh solidarnosti in spomin na duhovnika Popjeluška, katerega obletnica smrti je minevala.

Otroško veselje me je navdajalo, ko smo se vozili po prizoriščih srednjeveške tridesetletne vojne. Bili smo izvrstna družba. Stari bojni tovariš Tomaž ter brata Plavec, večno nasmejani Silvo in resni Marjan, ki sta se izvrstno obnesla. Prevožene razdalje, skrite noči na gozdnih jasah, samotnih parkiriščih, topel

Popravilo na poti

čaj v drgetajočih rokah v mrzlih jutrih so bili delček uresničitve mojih otroških sanj – videti in doživeti.

Gdansk, mesto raznobarvnih ozkih in visokih hišnih pročelij, mesto z ogromno ladjedelniško industrijo, ki ga od časa do časa pretresajo delavski nemiri, je bil tudi vrhunec naše poti. Od tu smo se začeli vračati preko Berlina in Prage domov. V Berlinu, v tem razdeljenem mestu, kjer si prebivalci še vedno niso na jasnem, kdo je pred in kdo za zidom, kdo je zaprt in kdo je svoboden, tem žalostnim absurdom nove zgodovine, smo imeli dvodnevni počitek pri Marjanovi in Silvovi teti. Bilo je kakor v raju, tako da smo se le s težkim srcem poslovili. Toda služba je služba in nekateri smo jo že kasnili. Sledila je vožnja do doma, ki smo jo le za kratek hip prekinili v Pragi.

V torek zjutraj smo se, po ledenih in snežnih peripetijah na Katchbergu, znašli na ljubljanskih ulicah. Bila je tista ura, ko so prvi že hiteli na delo. Naše desetdnevno potovanje, dolgo 3500 kilometrov je bilo tako zaključeno. V sivini pred seboj sem, bolj z mislimi, kot z očmi, razpoznaval ljubljanski grad. Ob spominu na zgodovinska mesta Madžarske, Poljske in Češke je bila naša mestna, nacionalna sramota še večja, še bolj boleča.

Janez Jaklič

IZOBRAŽEVANJE

Elektronski krmilni sistemi

Izobraževalni center je 9. maja pripravil seminar za vodilne delavce v razvoju, projektivi, komerciali in tehnologiji z naslovom Sodobni elektronski krmilni sistemi. Na seminarju je dr. Rafael Cajhen iz Fakultete za elektrotehniko in računalništvo podal osnovna izhodišča o krmilnikih, na katerih temeljijo krmilni sistemi in osnovne vrste krmil. Spregovoril je o zgradbi in delovanju krmilnikov ter o sodobnih krmilnikih in o potrebnem znanju uporabnikov. Zatem je prikazal konkreten krmilnik – programirano napravo in krmiljenje procesa. Prikazal je še delo pri projektiranju in praktično preizkušanje delovanja krmilja.

jv

Tečaj »elektronikov«

IMP – DO ELEKTROMONTER

Objavlja prodajo osnovnih sredstev

1.	El. vrtalni stroj TORNO – 765		39 kom
2.	Sveder za TORNO – 765	16 mm	18 kom
3.	Sveder za TORNO – 765	19 mm	22 kom
4.	Sveder za TORNO – 765	21 mm	3 kom
5.	Sveder za TORNO – 765	22 mm	30 kom
6.	Sveder za TORNO – 765	25 mm	27 kom
7.	Sveder za TORNO – 765	27 mm	31 kom
8.	Sveder za TORNO – 765	31 mm	8 kom
9.	Sveder za TORNO – 765	35 mm	50 kom
10.	Glava za čepe		57 kom
11.	Vložki za čepe		61 kom

Prodaja se bo vršila dne 21. 7. 1989 ob 9. uri v skladišču DO – Elektromonter, Vojkova ul. 58.

Zahvale

Ob boleči izgubi dragega očeta se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata IMP Telekom in sodelavcem za darovano cvetje in izraze sožalja. Posebna zahvala vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti.

Jože Cimperman

Ob izgubi dragega očeta se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem in delovni organizaciji Elektromonter za darovano cvetje in izraze sožalja. Posebna zahvala vsem, ki ste očeta spremili na njegovi zadnji poti.

Anton Mikulić z družino

Ob boleči izgubi sina, brata, strica in nečaka Franca Štremfla ml., se iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste v teh težkih trenutkih sočustvovali z nami, ga pospremili na njegovi zadnji poti, darovali cvetje in nam izrekli sožalje. Posebej se zahvaljujemo kolektivu IMP Klimat in njegovim najožjim sodelavcem iz razvojnega oddelka za nesebično in vsestransko pomoč. Posebna zahvala za trud in požrtvovalnost zdravstvenemu osebju obratne ambulante IMP.

družina Štremfel

Zahvaljujem se vsem sodelavcem IMP Klima montaža za darovano cvetje in finančno pomoč ob očetovi smrti. Še posebej se zahvaljujem vsem, ki ste ga spremili na njegovi zadnji poti.

Janez Bukovec

Ob smrti mojega očeta se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata IMP TELEKOM za darovano cvetje ter sodelavcem, ki so ga pospremili na njegovi zadnji poti. Posebej se sodelavkam zahvaljujem za izečeno sožalje in darovane sveče.

Danica Keber z družino

ŠTEFAN BENKO

Upokojenec

V maju se je v Panoniji upokojil Štefan Benko doma iz Tešanovec. V Panoniji je bil zaposlen 18 let. Sicer pa je življenjska pot Štefana Benka izredno zanimiva in razgibana. Po svojem osnovnem poklicu je namreč čevljarski mojster, ki se je razen s čevljarstvom spoprijemal s še vrsto drugih poklicev. Nekaj časa je delal kot samostojni čevljarski mojster, zatem se je zaposlil v Planiki iz Turnišča, kjer se je že takrat srečal z zahtevno proizvodnjo za izvoz. Po Planiki je pristal v avtomobilski industriji, in sicer v nemškem Audiju, a na koncu pa v Panoniji. Tudi tu so mu glede na izkušnje in natančnost, ki si jo je pridobil na vseh prej omenjenih »si-

torne škropilnice. Ves čas je bil trdno povezan s svojo domačijo, zato se je tudi na tak način poslovil od industrijskega vrveža in je svoje sodelavce povabil na zapitek ob upokojitvi kar pod domače prostrane klintonove brajde. (Za tiste, ki ne veste, je klinton domača temno modra samorodnica, ki je neke vrste zaščitni znak prekmurskih domačij.) Ob tej priložnosti so mu sodelavci podarili stensko uro.

frku

Vesti iz Panonije

Znano je, da Panonija veliko izvaža na Poljsko, zato je nujna dobra servisna služba za vzdrževanje teh strojev. Zato so se pred kratkim mudili v Panoniji serviserji iz Poljske na štiri dnevnem seminarju. V tem času so jih seznanili z najsodobnejšimi tehnološkimi izpopolnitvami svojih strojev in jih specializirali za servisna dela na posameznih strojih.

Vodstvo iz Rabe v Panoniji

Iz sosednje Madžarske, bolje rečeno iz firme Raba, se je mudilo 23. junija v Panoniji njihovo vodstvo. Pogovori so potekali na najvišji ravni med direktorjema obeh delovnih organizacij Ferencem Horvatom in Emilom Zelkom. Na teh pogovorih so se dogovorili o možnostih konkretnega sodelovanja. Konkretneje pa se bodo o tem dogovorili v avgustu. Na obeh straneh so poudarili, da mora sodelovanje čimprej zaživeti. Hkrati so se tudi pozitivno izrazili o sodelovanju med tovarnama na sindikalni ravni in ga podprli. Na koncu so si predstavniki iz Madžarske z zanimanjem ogledali tudi proizvodnjo.

frku

Obvestila planinskega društva IMP

1. TRADICIONALNI POHOD NA TRIGLAV

- **Odhod bo v petek dne 4. 8. 1989 v jutranjih urah. Prevoz bo organiziran ali z avtobusi, ali pa kombinirano z vlakom in avtobusi.**
- **Detajlne informacije o času in kraju odhoda ter način prevoza boste dobili pri planinskih poverjenikih.**
- **Smer vzpona bo dokončno določena na naslednji seji U. O.**
- **Prihod v Ljubljano bo v nedeljo 6. 8. 1989 v večernih urah.**
- **Cena izleta je 200.000 din za odrasle udeležence ter 100.000 din za otroke do starosti 12 let.**
- **V ceno je vključeno**
- **prevoz v obe smeri,**
- **dvakrat prenočišče na skupnem ležišču,**
- **dvakrat enolončnica z mesom,**
- **štirikrat čaj.**
- **Prijave sprejemajo poverjeniki do vključno 21. VII. 1989.**
- **Ob prijavi je potrebno vplačati celotni znesek.**
- **Pričakujemo številno udeležbo kot vedno do sedaj.**

Ples iz nahrbtnika

Meddruštveni odbor planinskih društev Ljubljana organizira dne 25. XI. 1989 ples z nazivom »PLES IZ NAHRBTNIKA«. Kaj to pomeni:

- **da vse kar boste pojedli in spili prinesite s seboj v nahrbtniku (v nahrbtnik ne pozabite priložiti leseno desko, da boste lažje rezali klobase ipd., in morda kakšen kozarec od jogurta),**
- **da pridete na planinski ples obvezno v planinski uniformi (pumparice, flanelasta srajca, pulover, planinske čevlje (ali tudi superge) in**
- **veliko, veliko dobre volje, veselih domislic, polno glavo skečov in morda še kaj...**

Mi pa vam nudimo:

- **veseli zabavni ansambel s pevci,**
- **rezervirali smo že dvorano,**
- **na razpolago imamo 275 miz in 1100 sedežev,**
- **pripravljamo tudi srečolov in razne nagradne uganke z nagradami,**
- **slavnostnih govornikov ne bo, to vam garantiramo!**

In kje se dobimo?

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, Na Titovi cesti v hali »A«.

- **Prijave sprejemajo poverjeniki do vključno 20. VII. 1989.**
- **Ob prijavi je potrebno vplačati znesek 50.000 din.**
- **Vsi prijavljeni boste vstopnice prejeli pri poverjenikih.**
- **Dobimo se na Gospodarskem razstavišču.**

Janez Marinko

IN MEMORIAM JANEZU REMIAŠU DOLGOLETNEMU DELAVCU IMP DO DVIGALO

Zdaj sem utrujen in bi spal
dotlej, da zarja me zbudi
dotlej, da rosa svežih trav
lahno izmije mi z oči
pekočo romarsko bolest,
ki veke mi teži.

In res si zaspal. Kot, da bi
ne zmogel več te brezumne
gonje, ki se ji pravi življenje.
Življenje, ki v svojih najtežjih
trenutkih niti ne zasluži tega
imena. In res je, da polna in
občutljiva duša obremeni telo,
ki mora nositi dvojno breme.

Ko so drugi nekdaj v šolski
klopi sklanjali »nerazrešljivo,
tisočkrat zapleteno: jaz,
mene, meni...,« si ti najprej
spoznal besede: ti, tebe,
tebi..., vi, vas, vam... Razumeti, in če je mogoče pomagati drugim, je bila nit, ki je bila vraščena v tvojo osebnost. Drugače nisi znal razmišljati. Tvoji problemi pa so ostajali le tvoji, potisnjeni vstran, na dno. Zate nepotrebni, da se jim posvetiš, kaj šele, da bi jih delil s kom drugim. Verjemi, le tako bi postali manjši, znosnejši in celo smešni.

Znal si vložiti vse napore
v svoje delo, ves žar močne
volje za boljše medsebojne
odnose. Ko bi vsaj delček odločnosti namenil sebi in svojemu zdravju, bi bil danes še z nami.

Egoistično je žalovati zaradi lastne potrtosti ob izgubi bližnjega. Toda to je srž človekovega bistva, saj ob misli, da nekoga ni več, da ne bo nikoli več doživel jutranje zarje, občutil dežnih kapelj na obrazu, poslušal glasbe, bral pesmi občutimo le nemočen bes.

Je res, da si doživel vse, kar je
mogoče
na svetu doživeti?
Kar srcu sanjati se hoče
in kar telesu, vzeti.

Zdaj konec je in žalostno telo
je
kakor mrliške sveče,
ker sluti, da prešlo bo, kot
prešlo je
teh nekaj hipov sreče.

A trdni smo v svoji veri sodelavci in prijatelji te ne bomo nikoli pozabili!

Saj spomin je kakor morje,
ki se oprijemlje skal,
ko iz brazde, ki jo zôrje
val, rodi se val.

Odlomki pesmi iz
pesniške zbirke
STATVE ŽIVLJENJA Janeza Menarta

V imenu kolektiva
IMP DO DVIGALO
Bivic Teja

PRAVILNA REŠITEV nagradne križanke v 6. številki Glasnika IMP: kvadrat, lesnina, France, TN, prestopnik, grad, Ileus, Lek, Ilir, EP, IŠ, krap, ime, Negriti, gin, Ira, docent, cer, Arena, Anis, Neca, Bospor, LD, Skalar, goba, molk, Anisin, Elda, Hijena, Tein, Atalos.

Za pravilne rešitve v 6. številki so bili izžrebani.

1. **Lili Živkovič, Na zelenici 5b, 61360 Vrhnika (17.000 din)**
2. **Tadeja Cankar, Vlahovičeva 43, Lj. (13.000 din)**
3. **Irena Škafarič, Marketing (10.000 din)**

NAGRADNI NATEČAJ: **Pravilne rešitve pošljite na naslov: IMP Glasnik, Ljubljana, Likozarjeva 6 (Nagradna križanka). Rešitve pošljite do 5. avgusta. Med izžrebance bomo razdelili tri nagrade v višini 40.000 dinarjev.**

HUMORESKA

NISO TE ZAPRLI

– Kje je moj kovček?! – sem se začel dreti že navsezgodaj. – Sobota je vendar, nakupit grem živila! In cekarček, kje je?!

– Prosim te, ne vpij! – mi je hladnokrvno odvrnila žena. – Tako ali tako ne boš mogel kupiti kaj prida. Svoj diplomatski kovček si pa pred dnevi nekje pozabil, če te smem spomniti na to!

– Kaj diplomatski! Največji kovček iščem! Da zbašem vanj dovolj teh papirjev!

– Mislim, da je na podstrešju. Nekoliko je že plesniv...

– No, nič hudega. Jutri bo že tako potrebno kupiti večjega...

– Kaj ti potovalka ne zadošča?

– Da, da. Tista največja. Brž, da ne zamudim dežurne prodajalne!

Stlačil sem v popotovalno torbo toliko papirjev, kolikor jih je bilo mogoče, vzel cekarček in pohitel pustolovščinam naproti.

– Tale zavitek kareja mi dajte, prosim! – sem zapel mladi svetlolaso pobarvani lepotici za pultom.

– Kareja? Takoj! Kilogram osemdeset... Pet milijonov dinarjev...

– Oprostite! – sem bleknil. – Starih ali novih?

– Oh, kje so že stari časi!... – je zavzdihnila lepolaska.

– Dve kili krompirja, prosim! – sem naročil pri naslednjem pultu. – Manjše prosim!

– Manjše? – se je začudila tamkaj navzoča ženska. – Ti pa so za 30 odstotkov dražji.

– Nič hudega, bom že kako... – sem zamomljal.

– Dva milijona, bo prav?

Kaj da ne bi bilo prav! Saj imam polno potovalko denarja s sabo! Bo že zadoščalo!

– Ste mleko že kupili? – me je vabil prijazni glasek, ki ni bil v premem sorazmerju z velikostjo postave, iz katere je prihajal.

– Da, liter, prosim! – sem bleknil.

– Kaj ne bi dva?! – se je s svojim oprsjem skoraj naslonila name, da sem pri priči dojel dramatičnost trenutka.

– Tri! – sem dejal.

Bržkone sem jo psihično premagal, kajti njen obraz se je zameglil, treščila mi je dve vrečki mleka in z vzvišeno hojo odpeketala s prizorišča. Cena ni ostala v zraku...

– Dvajset milijonov – je še rekla čez ramo. To je bilo vse.

Nakupil sem nato še nekaj drobnih stvari: zavitek čaja, polento, kašo, preliv, dve žemljici, pol kranjske klobase...

Ne bom nategoval zgodbe, ker kaj prida po tistem nisem več kupil. No, da: dve škatlici najcenejših cigaret...

Odhajal sem poklapan.

Seve sem prej plačal.

Vse skupaj.

Zdaj se natanko ne spomnim več, ali je bilo oseminosemdeset tisoč ali osemstoosem tisoč. Kdo bi to vedel dandanes...

Vem samo to, da sem prišel domov s prazno potovalko – vendar s polnim cekarčkom.

Neverjetno!

Žena me je objela in poljubila! Česa takega že nisem doživel v zadnjem četrtletju.

– Samo, da te niso zaprli!!!

– Čemu bi me pa?! – sem zinil.

– Ko pa si še računal v starih dinarjih...

JOŽE OLAJ

VZPON IN PADEC

Pregloboko lahko pade samo tisti, ki se previsoko povzpne.

AFORIZMI

POČAKAJTE, PROSIM!

Lepšega jutrišnjega dne ne bo še niti pojutrišnjem.

Nanj bo potrebno čakati bržčas še nekaj debelih let...

(NE)PISMENOST

Kako je vendar mogoče, da imamo vse več nepismenih!

Smo mar vsa povojna leta opismenjevali samo – nepismene?

NIČ VEČ NEODLOČNO

Tudi v splošni družbeni praksi se vse bolj vzorujemo po nogometu.

Ker tekma ne sme ostati neodločena, kar vsevprek samo streljamo enajstmetrovke.

MASLO

Čedalje več imamo ljudi z maslom na glavi kot onih, ki si ga še lahko namažejo na kruh.

O.K. VLADA

Zdaj imamo res kar na moč šolano in strokovno podkovano vlado.

Zato se gotovo lahko zanesemo, da nam bo znala dati prav fino lekcijo...

NA POMOČ!

Če mu ne bomo pravočasno in ustrezno socialno pomagali, bo naš delavski razred bržkone prej ali slej izumrl.

PRELEVITEV

Iz ljudstva izkoriščanih smo se prelevili v ljudstvo revežev.

NAGRADNA KRIŽANKA

					HOLANDSKI SLIKAR IN GRAFIK (ADRIAEN VAN)		VRSTA IGLAVCA	VZKLIK NA BIKOBORBAH	IGRALKA EVANS	SKUPINA STEN V GORAH	VELIK ŠPORTNI OBJEKT
					STARO-GRŠKA UTEŽ						
					PEVEC, KI POJE SAM						
SESTAVIL MARKO BOKALIČ	MILE KLOPČIČ UMNO PRIDOBIVANJE MATERIALNIH DOBRIN				NAŠA ALP. DOLINA						
					SL. ARHITEKT (SAŠA)						
IMP GLASNIK	TELESNA STRAŽA						ZIMZELEN LEPOTNI GRM	STARI OČE			
	MOŠKI SPOLNI HORMON										
PODVODNI IZSTRELEK								AMERIŠKA KUKAVICA			
								RIM. BOGINJA JUTR. ZARJE			
KRAŠKA VODNA OBLIKA									JOHN OSBORNE		
									SPOLNA CELICA		
VRTILNA KOLIČINA DELCEV					OLGA REMS	SATIRIK JURIČ					
						PLANOTA NAD MAKARSKO					
GLAS, ZVOK				MESNA JUHA							
				PAS BLAGA							
OSEBNI DOHODEK			TRIČLENIK V MATEM.								
			NAPAD NA POLITIKA								
REKA V ZRN					ODREKANJE						
VINO-RODNA RASTLINA					AM. FILM. KOMIK						
					STAR SREBRNIK						
IZMETAČ NABOJEV PRI PUŠKI								TELOVADEC CERAR	STANE DOLANC		
									GRŠ. JUNAK PRED TROJO		
SREDNJE-EVROPSKI VELETOK				OLEG VIDOV			MAMA				
				ŽOPRNE ŽUŽELKE			STRUPENA KAČA				
FILOZOFSKI NAUK O BITI											TUJA IN NAŠA ČRKA
JEZERO V VZHODNI AFRIKI						MADŽAR. PESNIK (JANOŠ)					
ŽELO HLAPLJIVA TEKOČINA, NEKDANJE NARKOTIČNO SREDSTVO						ZBIRKA SPISOV O DOLOČENI OSEBI					

JUŽNOAM. GORSTVO